

MUZEJ MOSLAVINE
KUTINA

ZBORNIK MOSLAVINE XVI.

Kutina, 2018.

ŽIDOVSKJE OBITELJI U KUTINI NA POČETKU USPOSTAVE NDH- PRIJAVA IMOVINE

Dr. sc. Ljiljana Dobrovšak
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Marulićev trg 19
10 000 Zagreb
Ljiljana.dobrovšak@pilar.hr

Autorica u radu piše o kutinskim židovskim obiteljima koje su od 26. do 30. lipnja 1941. dostavili na Poglavarstvo trgovišta Kutina za Ministarstvo državne riznice, Uredu za podržavljeni imetak, popis svoje imovine. Imovinu je prijavilo 30 židovskih obitelji iz Kutine od kojih su petorica bili vlasnici i poduzeća. Većina obitelji s popisa stradala je u Holokaustu.

Ključne riječi: Židovi, Kutina, Moslavina, NDH, Ponova, podržavljenje, imovina, Holokaust

Uvod

O povijesti kutinskih Židova objavljeno je tek nekoliko radova i to uglavnom iz pera autorice ovog rada.¹ Nešto je više radova o kutinskoj sinagogi,² međutim unatoč ovim radovima možemo ustvrditi da kutinski Židovi još uvijek nemaju napisanu cjelovitu povijest svoje zajednice. Budući da su istraživanja o kutinskim Židovima autorice ovog članka tek na početku, u ovom radu autorica daje pregled kutinskih židovskih obitelji koje su po uspostavi Nezavisne Države Hrvatske prijavile svoj imetak pri Ministarstvu državne riznice, Odjel za novčarstvo, državnu imovinu i dugog-

1 Ljiljana Dobrovšak, Židovska zajednica u Moslavini i Kutini, *Zbornik Moslavine*, VII.-VIII., 2004./2005., Kutina, 2005., 112.-141.; Ista, „Između hajdučije i Holokausta“, skraćena verzija rada iz *Zbornika Moslavine, Ha-kol-Glasilo Židovske zajednice u Hrvatskoj*, 89, lipanj-srpanj, 2005., Zagreb, 37.-40.; Ista, Brojčano stanje Židova na području Bjelovarsko-križevačke županije (1857.-1918.), *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, sv. 4., Zagreb-Bjelovar, 2011., 205.-235.; Ista, Židovska zajednica u Moslavini i Kutini, *Ruah Hadaša*, br. 34., ožujak, 2016., 19.-21.; Dragutin Pasarić, Židovi u Moslavini, Zanimljiva priča iz Kutine, *Bilten Jevrejske općine Zagreb*, 13, Zagreb, 1990., 6.

2 Zlatko Karač, Kutinska sinagoga, *Kutina, povijesno-kulturni pregled s identitetom današnjice*, Kutina: Matica Hrvatska, 2002., 461.-487.; Zlatko Karač, Bilješke o kutinskoj sinagogi- Uz nove podatke o autorskoj atribuciji i dataciji, *Zbornik Moslavine*, XIII., Muzej Moslavine Kutina, Kutina, 2012., 84.-93.; V. Findak, Prijedlog: urediti „Templ“, *Moslavvački list*, I, 4., (15.2.1967.), Kutina, 1967.;4. Božidar Feldbauer, „Zbog čega je srušena kutinska sinagoga“, *Moslavvački list*, XXXIV, 22.2.2001., Kutina, 2001., 3;

ve, Ured za podržavljeni imetak – kratica Ponova.³ Građa prijave imovine kutinskih Židova nalazi se u Hrvatskom Državnom arhivu u fondu pod oznakom HR-HDA-1076, Ured za podržavljeni imetak 1941.-1945., Ministarstvo državne riznice Odjel za novčarstvo, državnu imovinu i dugove, Ponova, Prijava imetka Židova, kutija 623. No prije nego li navedemo popis kutinskih židovskih obitelji koje su prijavile imovinu, ukratko ćemo opisati povijest kutinske židovske zajednice.

Kutinska židovska zajednica

Iako su Židovi na područje Moslavine kao putujući trgovci dolazili i ranije, tek poseban dodatak Patenta o vjerskoj toleranciji 1783. godine omogućio im je stalno naseljavanje. Na područje Požeške županije kojoj je jedno vrijeme pripadala Kutina, tijekom 18. stoljeća nije bilo zabilježenih židovskih općina, no to ne znači da Židova nije bilo, već su bili putujući trgovci koji su bili prisutni mjestimice. Iako neki autori navode da je u Kutini osnovana općina 1806. godine, jer je prema prijepisu Matične knjige rođenih tada u Kutini rođen Salamon Sterk kao „zakonito“ dijete od oca Leopolda i majke Mani, doseljenika iz Velike Kaniže, autorica ovih redaka se ne slaže s ovom konstatacijom, jer sam upis, osobito ako je naknadno unesen, ne znači i postojanje općine, već prvo spominjanje Židova u Kutini. Ukoliko ostavimo ovaj podatak pod upitnikom, prve stalno naseljene Židove u Kutini nalazimo tek 1822. godine i to u jednom spisu pod naslovom *Consignation der Judenschaft*. To je spis u kojem se poimenično i brojčano navode židovske obitelji koje su se nalazile na području Požeške županije. Napisao ga je požeški Židov Mojsija Rosenberg za potrebe određivanja tolerancijske takse. U Kutini su tada popisane tri židovske obitelji sa 12 članova (Jakob i Salika Hirsch, sin i služavka, Salamon i žena Regerle Stern sa sinom, 2 kćeri i slugom, te Josip Weissa (Weisz) i supruga Lotti, svega 2 osobe). Sljedeći popis koji postoji je popis Židova Moslavine iz 1846. godine gdje se spominje sedam obitelji: obitelji Marcusa/Marka Stärk-Sterka (Šterk), Rudolfa Weisza, Jakova Frieda, Ignaca Haberfelda, Adolfa Krauzsa/Kraussa, Franza Flescha/Fleš i Salamona Hirscha, sveukupno 30 osoba. Popis ne navodi gdje su točno živjeli, no prema nekim kasnijim dokumentima, vidi se da je 1847. Franz (Franjo) Flesch postao vlastelin u Popovači te se od tada Židovi i tamo popisuju. Uz Popovaču i Kutinu, Židovi su naseljavali i Voloder. Kada su se Židovi u Voloder počeli doseljavati još nije istraženo. U Voloderu nije bilo puno Židova, no zbog blagonaklonosti žitelja Volodera, predstavnici Židova otkupili su u Voloderu zemljište za groblje svojih pokojnika. Na groblju u Voloderu za sve Židove iz cijele Moslavine i zapadne Slavonije ukopi su se vršili od 1860. godine. Kako se kretao broj Židova u popisima u Moslavini i u Kutini do prvih službenih po-

3 <http://zagreb.arhiv.hr/hr teme/holokaust.htm#1-2-1> (pristup ostvaren 28.2.2018.) Živana Hedbeli, Ponova, *Novi Omanut*, 47.-48., srpanj-listopad, 2001., 5.- 7. Od svibnja do srpnja 1941. u NDH utemeljeno je nekoliko ureda, a među njima je i Ured za obnovu privrede, Državno ravnateljstvo za ponovu i Državno ravnateljstvo za gospodarsku ponovu. Oni su u rujnu 1941. objedinjeni u jedinstveno ravnateljstvo koje se od 1943. zove Ministarstvo državne riznice, odjel za novčarstvo, državnu imovinu i dugove, Ured za podržavljeni imetak. Zadaća ovog Ureda bila je nadzor i upravljanje privrednim poduzećima odnosno imovinom osoba koje su napustile NDH, a poglavito Židova. Ured je imao podružnice u Osijeku, Sarajevu i Banja Luci. Najveća i najvažnija serija gradiva je o Židovima gdje se nalaze Dosjei konfiscirane židovske imovine (oko 20.000 dosjea Židova je onih koji su prijavili svoju imovinu).

pisa sredinom 19. stoljeća teško je govoriti. Prve podatke nalazimo u popisu stanovništva iz 1857. godine u kojem su po naseljima i u Kutini zabilježena 32 Židova dok cijeli kotar Moslavina ima popisanih 88 Židova. U *Miestopisnom rječniku* 1866. koji je sastavljen na osnovi popisa iz 1857. godine, navodi se drugačiji podatak. Po njemu je u općini Kutini popisano 81 Židov. Iz godine u godinu broj Židova se povećavao pa je u popisu iz 1869. kotar Kutina imao već 101 Židova. Nešto detaljnije podatke o rasprostranjenosti Židova u općini Kutina i okolici nalazimo u službenim popisima provedenim od 1880. do 1910. godine. Budući da je u navedenom razdoblju Kutina iz općine prešla u kotar, ovdje ćemo navesti samo brojke za kotar Kutina. Tako je općina Kutina dok se nalazila u sklopu kotara Križ, 1880. godine imala 92, a 1890. godine 106 Židova. Nakon što je osnovan samostalan kutinski kotar u cijelom kotaru 1900. godine bilo je 151, a 1910. godine 155 Židova. U samom trgovištu Kutina ih je 1880. godine bilo 76, 1890. godine 86, 1900. godine 86, a 1910. godine 113. Prema popisu iz 1921. u kotaru Kutina zabilježeno je 77 Židova (Kutina 54, Ludina 5, Popovača 18), dok je u popisu iz 1931. popisano njih 70 (Kutina 50, Ludina 3, Popovača 17), iz čega se vidi da je između dva svjetska rata došlo do smanjenja broja Židova uslijed promjena upravno-političkih granica, nove unutarnje podjele zemlje, najprije na oblasti, a kasnije na banovine, asimilacije i kroatizacije te uslijed migracija unutar Hrvatske i seljenja u gradove. Prema posljednjem popisu kojeg je sastavio *Savez jevrejskih veroispovednih opština* Kraljevine Jugoslavije, pred sam početak Drugog svjetskog rata (1940.) kutinska židovska općina imala je 132 člana. To ne znači da su svi bili naseljeni u samoj Kutini, već i u bližoj okolici. Strahote Holokausta preživjela je samo nekolicina. Nakon rata židovska općina u Kutini nije obnovljena, a isto tako zabilježen je stalni pad židovskog stanovništva u gradu i okolici da bi u popisu 1991. godine bila popisana dvojica koja su se tako izrazila vjerski, a 2001. nijedan.

Kutina je krajem 19. stoljeća bila jako obrtničko središte u kojoj je djelovalo nekoliko obrtnika židovskog podrijetla. Po zanimanjima su moslavački Židovi u početku bili trgovci, gostioničari, pekari, postolari, sapunari i uglavnom nisu evidentirani kao državni službenici. Zemljoradnik je evidentiran samo jedan i to daleke 1849. godine (vinogradar). Među uglednijim poduzetnicima spominju se Mavro Weber koji je jedno vrijeme bio jedan od najjačih poreznih obveznika Bjelovarsko-križevačke županije (1898.). Uz njega se spominje i Viktor Ausch, a iz Popovače Ignatz/Ignac Singer. Obitelj Ausch je nakon Prvoga svjetskog rata agrarnom reformom preuzela vlasništvo nad nizinskim šumama Moslavine, a u samom gradu imala je palaču u kojoj je danas Galerija Muzeja Moslavine Kutina. Među istaknute obitelji u Kutini spadale su one suca Slavka Weissa, mjernika Samuela Atijasa, liječnička Nathana Politzera, potom obitelji Freiburger, Pollak, Engelman, Löwinger i Ledetzky.

Svojim radom Židovi se uključuju u sve sfere kutinskog života, političke, gospodarske, kulturne i druge. Jedni su od članova i osnivača *Gospodarske podružnice Moslavačko-kutinske* (1867.) što je vidljivo po prezimenima članova podružnice: Hirsch, Hirschl, Friedmann, Mayer, Bettlheim, Spiegler. Konjogojstvom se bavio Samuel Steiner iz Kutine, a Konjogojstveni odbor vodio je veleposjednik Viktor Ausch. Od 1904. do 1914. veterinar u Kutini bio je Kamilo Goranić (Freiberger). Ignatz Brill i obitelj Ausch bili su poznati po trgovini drvom i stokom. Prva novčarska kuća *Pučka štedionica d. d.* osnovana je u Kutini 1895. godine. Upravitelj štedionice dvadeset godina bio je Slavko Bettlheim. Kutinski krojač Imbro Rechnitzer, iako obrtnik, bio je jedan od osnivača kutinskog nogometnog kluba „Moslavina“ 1921. godine i njegov dugogodišnji predsjednik. Članovi obitelji Feldbauer bili su zemljoposjednici

i vlasnici pekare. Mavro je Löwinger u Kolodvorskoj ulici imao gostionicu s noćištem u kojoj je nudio i crno pivo. Pekarnicu je imao Samuel Fleischacker - Zuckerman. Samuel Goldschmidt je imao trgovinu raznih delikatesa. Godine 1911. trgovina „Braće Goldschmidt“ prodavala je sve što je građanima Kutine trebalo, od tekstilne robe, porculana, dasaka, vapna i drugoga. Istog tipa bila je i trgovina obitelji Josipa Ledetzky u kojoj je bilo svakovrsne robe. Prodajom dasaka bavio se R. Eisinger iz Banove Jaruge, a prodajom pokućstva Josip Feldbauer. Veliku gostionicu i sastajalište kutinskih uglednika te mesnicu u Kutini držala je obitelj Marka Špiglera (Spiegler ili Špingler). Član te obitelji Mirko Špingler bio je poznat po svojoj nogometnoj karijeri u mjesnom nogometnom klubu zajedno s Vjekoslavom Singerom i Siegfried (Bramcom) Feldbauerom. U Popovači je trgovinu imao Josip Altstädler, a u Potoku je bio paromlin Bele Altstädlera. U Garešnici je bio trgovac Ignatz Rosenberg.

Zbog broja Židova koji je oscilirao i kojeg je više bilo po okolnim mjestima nego li u Kutini, tek su 20. veljače 1889. godine pravila Židovske bogoštovne općine u Kutini odobrena od strane Kraljevske zemaljske vlade-Odjela za bogoštovlje i nastavu, iako je općina utemeljena 9. srpnja 1877. godine. Kao članovi židovske kutinske općine tada se navode: Dragutin (Karl) Berger, Ignatz Brill, Jakob Weiss, Ignatz Kössler, Bella Pollak, Leopold Fischer, Mavro Donner, Albert Hafner, Ignatz Ledetzky, Samuel Fleischacker, Leopold Ledetzky, Wilim Neuman, Samuel Brücknar, Ignatz Löwy, Moritz Weber, Ignatz Firšt, Moritz Löwinger, Samuel Deutsch, Max Fleischacker, Leopold Singer, Josip Kuh, Markus Šterk, dr. Beno Neumann, dr. L. Tarnograd, Samuel Goldschmidt, dr. Nathan Politzer, Ignatz Israel, Adolf Frey, Max Schulhof, Max Weber, a iz Popovače: Jakob Flesch, Leopold Fischer, Beti Adler, Samuel Brückner, Israel Hofmann, Jakob Altstädter (Altsladter), Ignatz Haberfeld, Mavro Šterk, Samuel Braün, Jozef Šterk i Moritz Hirschman.

Mjesto za molitvu bilo je do izgradnje templ/hrama u privatnoj kući. Inicijativa za zasebnom sinagogom pokrenuta je 1909., dozvola je dobivena 1913., a zgrada je posvećena 6. siječnja 1914. godine. Tijekom Holokausta zgrada je devastirana te u potpunosti srušena 1968./69. godine. Na mjestu kutinskog templja danas je Robna kuća. Godine 1996. pod vodstvom mr. Božidara Feldbauera na kutinsku je Robnu kuću postavljena ploča koja govori da je na tom mjestu u prošlosti stajao židovski hram. Koliko je ostalo od sjećanja na kutinske Židove najbolje govori podatak da su tek 1984. kustosi Muzeja Moslavine Kutina našli na tavanu kuće Rechnitzer pet svitaka Tore različite dužine koji potječu iz 19. stoljeća, a danas se nalaze u Muzeju Moslavine Kutina.

Ne znamo točno tko je bio prvi rabin, no prema dosadašnjim podacima to je bio Saul Stern. On je u Kutini bio do 1892., a zamijenio ga je Emanuel Schönbrun koji je u Kutini bio samo dvije godine 1892.-1894. Potom je rabinom postao David Gross (1894.-1907.?), te Mato Tauber (1907.-1925.). Godine 1925. i 1926. nisu imali rabina te je novi rabin postao Vilim Goldstein. Za njegovo vrijeme organiziralo se pogrebno društvo *Hevra Kadiša* koje je postojalo i ranije, a on je ujedno vodio i vjeronauk u kutinskim školama. Očito se vrlo kratko zadržao u Kutini jer se već 1928. godine ne spominje kao rabin iz Kutine. Iz Subotice u Kutinu 1926. dolazi Mojsije Trilnik kao kantor, no ne znamo od kada je točno bio rabin, ali se tridesetih godina javlja i kao rabin-kantor. Istovremeno je predavao i vjeronauk u kutinskoj školi i bio je posljednji kutinski rabin. Preživio je Holokaust i preselio se u Suboticu.

Kutinski Židovi djelovali su u radu svih društava u Kutini, pa je tako 1907. članom odbora Hrvatskog pjevačkog društva „Moslavac“ postao Iso Ledetzki/Ledecki

(1870.-1940.), a u odbor Hrvatske čitaonice u Kutini primljeni su dr. Nathaniel Politzer i Mavro Weber. Jedan od istaknutih Židova od osnivanja vatrogasnog društva (1886.) bio je podvojvoda Mavro Weber koji se spominje već na prvoj konstituirajućoj sjednici iz 1891. kao jedan od čelnih kutinskih vatrogasaca. U međuratnom razdoblju imali su Židovsko omladinsko društvo „Jordan“ koje je promoviralo cionističke ideje i organiziralo zabave.⁴

Uspostava NDH u kutinskom kraju

Nakon proglašenja Nezavisne Države Hrvatske (NDH) pristupilo se organizaciji i uspostavi nove vlasti. Početkom lipnja 1941. poglavnik dr. Ante Pavelić objavio je posebnu odredbu o podjeli NDH na velike župe (županije), koje su definirane kao državne upravne oblasti na određenom državnom području.⁵ Na čelu velike župe nalazio se župan kao pouzdanik vlade koji je vodio cijelu građansku upravu. Velike je župane imenovao poglavnik, a odgovornost im je bila jednaka ministarskoj odgovornosti. Uspostavljanje velikih župa obuhvatilo je cijelu NDH, a to znači i Bosnu i Hercegovinu, koja je bila u NDH, te je udruživanjem bivših graničnih kotara hrvatskih i bosanskohercegovačkih trebalo izbrisati podvojenost Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Tijekom lipnja i srpnja 1941. osnovane su 22 velike župe. Prostor kotara Kutine (općine Kutina, Ludina i Popovača) do srpnja 1944. nalazi se u Velikoj župi Prigorje koja je djelovala od 21. lipnja 1941. do 5. srpnja 1944. sa sjedištem u Zagrebu. U tu župu su spadale kotarske oblasti: Donja Stubica, Dugo Selo, Kutina, Samobor, Sveti Ivan Zelina, Velika Gorica, Zagreb. Župan je bio Marko Lamešić, a uredske prostorije bile su smještene u Jurišićevoj 9. Ova župa je ukinuta 5. srpnja 1944. osnutkom velike župe Gora-Prigorje, koja će pored teritorija velike župe Gora uključiti i cjelokupni teritorij velike župe Prigorje. Od srpnja 1944. velika župa Gora-Prigorje obuhvaća kotarske oblasti: Donja Stubica, Dugo Selo, Glina, Kostajnica, Kutina, Petrinja, Samobor, Sisak, Sveti Ivan Zelina, Velika Gorica, Zagreb: te gradove Petrinju i Sisak.⁶

Od 1886. Kutina postaje stalno kotarsko središte i trgovište te upravnom kotaru Kutina pripadaju ove Općine: Općina Kutina, (Batina, Husin, Ilova, Mikleuška, Repušnica, Selište Srpsko, Šartovac, Zbjegovača i Kutina), Općina Ludina (12 sela među kojima su Donja Vlahinička i Velika Ludina) i Općina Popovača (Gračenica, Gornja Jelenska, Osekovo, Popovača, Potok, Pusta Lipovica, Stružec i Voloder). Jedno vrijeme kotaru Kutini (za vrijeme NDH) nisu pripadala sela Krajiška Kutinica, Brinjani, Srpske Čaire i Stupovača, već su pripadala kotaru Garešnicu. Sela Krajiška Kutinica, Srpske Čaire i Brinjani pripojeni su općini Kutina 1951. godine, dok je selo Vukovje pripojeno općini Kutina tek 1955. godine. Kotar Kutina je do nastanka NDH većinski bio naseljen Hrvatima, no bilo je oko 10% Srba, Čeha, Mađara, Talijana i svih ostalih. U međuratnom razdoblju, pojedinci u kotaru su politički skloni radićevcima no bilo je i frankovaca. Između njih često je dolazilo do političkih borbi, pa čak i do

4 Dobrovšak, Židovska zajednica u Moslavini i Kutini, 112.-141.; Dobrovšak, Židovska zajednica u Moslavini i Kutini 19.-21.; Pasarić, Židovi u Moslavini, 6.

5 Rajka Bućin, „Prilog poznavanju institucija: zakonski okvir rada velikih župa NDH“, *Arhivski vjesnik*, 44, 2001., 209-225.

6 Bućin, „Prilog poznavanju institucija: zakonski okvir rada velikih župa NDH“, 217., 221.; Objava o početku poslovanja velike župe Prigorje, Zagreb, *Zakoni zakonske odredbe i naredbe proglašene od 27. svibnja do 30. lipnja 1941.*, Knjiga II. (svezak 11.-20), uređuje A. Mataić, 181.-182.

fizičkog obračunavanja. Među frankovcima u međuratnom razdoblju najaktivniji u to vrijeme bio je Mijo Stuparić (1881.-1956.),⁷ zemljoradnik iz Vidrenjaka, koji je kasnije pristupio Hrvatskoj pučkoj seljačkoj stranci. U međuratnom razdoblju M. Stuparić agitirao je za Hrvatsku republikansku seljačku stranku pa je dio frankovaca prešao k radićevcima. Među njima isticali su se Mijo Lenart iz Kutine, Mijo Stuparić iz Vidrenjaka i Djuro/Đuro Tudjan iz Repušnice. Kada je 1924. došlo do progona frankovačke organizacije dio frankovaca prešao je radićevcima, no i dalje su djelovali na liniji frankovačke organizacije, a to su bili: Toma Petrincec iz Ludine, Branko Letečki iz Donje Vlahničke i Zvonimir Salaj iz Vidrenjaka. Radićevci su bili aktivni do 1929. tj. do šestosječanjske diktature a nakon toga su kao stranka ilegalno djelovali. U ilegali su djelovali do 1934. kada su ponovno njihovi predstavnici počeli nastupati pa je na izborima 1935. Mačekova lista odnijela prevagu. Nakon tih izbora mačekovci su dobili sve veći utjecaj, a posebice se to osjetilo 1937. kada je u Moslavini osnovana Hrvatska seljačka zaštita koja je pod rukovodstvom mačekovaca djelovala do početka stvaranja NDH. Tridesetih godina 20. stoljeća osjetio se i rad frankovačke organizacije na području kotara Kutina. Prema sjećanjima Mije Goluba iz Husaina 1935. ili 1936. sazvan je sastanak organizacije HSS-a, u gostionici Marka Spieglera/Špieglera u Kutini. Navodno je sastanak bio organiziran na inicijativu Ante Pavelića, a sazvali su ga Vjekoslav Adrinek iz Osekova i dr. Pavle Stanić iz Kutine. Isto tako, navodno je sastanku prisustvovao Ante Pavelić da bi agitirao da se članovi HSS pridruže njegovoj stranci. Većina HSS-ovaca napustila je sastanak dok su Pavelić podržali Vjekoslav Adrinek, Stjepan Uroić, odvjetnik dr. Pavle Stanić, Vinko Jaklić i Ivan Vučić. Osim njih, frankovce su podržavali i Josip Sakal, Antun Novačić, Edo Karlo i Ivan Vulinec, svi iz Kutine.⁸ Po stvaranju NDH manji dio stanovništva pridružio se ustašama i to oko 20%, dio je otišao u domobrane, a oko 30% pridružio se NOP-u. Ne iznenađuje pristupanje ustaškom pokretu u ovom kraju jer je već ranije postojala vrlo jaka frankovačka organizacija kojoj je na čelu bio Vjekoslav Adrinek. Dio pripadnika HSS je isto tako stao na stranu ustaša, pa i Mijo Stuparić koji nije javno propagirao ustaške ideje.⁹

Po uspostavi NDH uspostavljena je nova uprava. Režim NDH odmah je počeo djelovati i nije bilo ni dana bezvlašća, jer su se sve institucije Mačekove Banovine Hrvatske stavile na raspolaganje novo uspostavljenoj državi.¹⁰ Kutina je upravno bila općina koja je obuhvaćala sva sela općine Kutina izuzev sela Stupovače, Brinjana,

7 Đuro Vidmarović, Moslavačka kajkaviana, *Vijenac*, 393., 26. ožujka 2009.; <http://www.matica.hr/vijenac/393/moslavačka-kajkaviana-3557/> Ovdje je navedena njegova biografija, ali kao pjesnika.

8 Više o tome u Hrvoje Matković, Političko opredjeljivanje stanovništva kutinskog kraja između dva svjetska rata, *Kutina, povijesno-kulturni pregled s identitetom današnjice*, ured. Dragutin Pasarić, Kutina: Matica Hrvatska, 2002., 296.-312. HR-HDA-1561, Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SRH, SDS-RSUP-SRH, kut. 28., (013.0.24), Rekonstrukcija ustaškog pokreta i aparata na području kotara Kutine- predstavništva, općinska poglavarstva i žandarmerija; Ustaški logori i tabori

9 HR-HDA-1561, Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SRH, SDS-RSUP-SRH, kut.2., 01.31. Bivše građanske stranke u Kotaru Kutina, HSS-zastupnici i članovi kotarskih općinskih odbora, Samostalna demokratska stranka, Hrvatska seljačka zaštita, JRZ, Popis imena

10 Davor Kovačić, *Redarstveno-obavještajni sustav Nezavisne Države Hrvatske od 1941. do 1945.*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2009., 41.

Srpskih Čaira i Krajiške Kutinice. U gradu je bilo sjedište poglavarstva koje je cijelo vrijeme NDH radilo normalno bez ikakvih smetnji. Načelnici poglavarstava i općinski bilježnici mijenjali su se češće puta za vrijeme NDH. Učitelj Vinko Jaklić (1896.-1945.?), rodom iz Petrinje, jedno je vrijeme bio učitelj u Ilovi. Bio je tajnik mjesne organizacije HSS u Ilovi i član općinskog odbora HSS-a za bivšu općinu Kutina. Pred sam rat postao je općinski načelnik u Kutini i zadržao se na toj poziciji jedno vrijeme i po uspostavi NDH. Od srpnja 1941. postaje veliki podžupan župe Zagorje sa sjedištem u Varaždinu. U Varaždinu ostaje do 1943. kada odlazi u Veliku župu Nova Gradiška. Na dužnosti podžupana nalazio se sve do završetka rata. Sudjelovao je u progonima Srba i Židova u kutinskom kotaru, te je po dolasku na vlast partizana uhapšen i strijeljan. Nakon njega, načelnik općinskog poglavarstva bio je postolar Stjepan Mišar (1896.-?) . Istovremeno je bio i ustaški tabornik. Rodom iz Kutine, bio je u međuratnom razdoblju član odbora mjesne organizacije HSS-a. Na dužnosti načelnika nalazio se od srpnja 1941. do siječnja 1944. U početku je hapsio simpatizere NOP-a, da bi se sredinom 1943. pasivizirao pa je zbog toga smijenjen s dužnosti načelnika. Godine 1944. uhapšen je i zatvoren pa pušten kući gdje se vratio postolarskom zanatu. Poslije rata nekoliko puta je javno nastupao i govorio protiv tadašnje komunističke vlasti. Njega je naslijedio krojač Ivan Vulinac (1890.- 1952.) inače frankovačke orijentacije, no po dolasku ustaša na vlast stupa u ustašku organizaciju „Junak“. U siječnju 1944. postaje načelnikom Općine Kutina. Prema navodima sudjelovao je u hapšenjima i progonima Srba i Židova zajedno s kotarskim predstojnikom Vjekoslavom Stepinac i tadašnjim logornikom, inače veterinarom, Šimom Tomac iz Gornje Jelenske. Na mjestu načelnika zadržao se sve do propasti NDH. Spasio se povlačeći se prema Austriji i emigrirajući u Argentinu, te je navodno umro 1952.¹¹ Uz načelnika vlast su vršili i zamjenici općinskog načelnika. U ovom razdoblju na mjestu zamjenika općinskog načelnika bili su: do srpnja 1941. Franjo Benc iz Repušnice (1899.-1945.), a od srpnja 1941. do sloma NDH veletrgovac Ivan Vučić.

Kako je Kutina bila i kotarsko središte, sve važnije funkcije u kutinskom kotaru obavljale su se preko kotarskog predstojništva na čijem je čelu bio kotarski predstojnik. Kotarski pristav rješavao je pravne poslove, a kotarski oficijal poslove vodoprivrede i administracije. Uz to su postojale razne referade: za poljoprivredu, šumarstvo, veterinarska referada, sanitetska, narodne prehrane i vojna referada. Za vrijeme NDH kotarsko predstojništvo nalazilo se kasnije u zgradi Narodnog odbora kotara (NOK) i na dužnosti kotarskog predstojnika jedno vrijeme bio je Nikola Ilić. Došao je iz Like i kotarski predstojnik postao je po dolasku ustaša na vlast i zadržao se do 1942. kada je smijenjen. Njega na dužnosti zamjenjuje pravnik Vilim Delak rodom iz Petrinje i ostaje sve do kraja 1943. Potpomagao je NOP i štitio Srbe i Židove. Zbog toga je uhapšen i strpan na nekoliko mjeseci u zatvor. Po izlasku iz zatvora nije se politički aktivirao već je nakon završetka rata bio dopisnik „Borbe“ i tajnik u Koprivnici. Delaka je naslijedio Buljan (ime nije ustanovljeno), rodom iz Dalmacije i na dužnosti je bio samo dva mjeseca. Navodno je bio simpatizer NOP-a pa je zbog toga smijenjen. Od siječnja 1944. kotarski predstojnik postaje Vjekoslav Stepinac (1910.-?). Po njegovom dolasku izmijenila se situacija u kotaru, jer su započela hapšenja simpatizera NOP-a, zatim Srba

¹¹ HR-HDA-1561, Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SRH, SDS-RSUP-SRH, kut. 28., (013.0.24), Rekonstrukcija ustaškog pokreta i aparata na području kotara Kutine- predstavništva, općinska poglavarstva i žandarmerija; Ustaški logori i tabori

i Židova i progoni nepoćudnih u logor Jasenovac. Tada je uhapšen i liječnik dr. Nikola Freiberger.¹² Na dužnosti kotarskog predstojnika ostao je do sloma NDH. Što se s njim dogodilo nije poznato, da li je uspio prebjeći u inozemstvo ili je poginuo pri bijegu iz Hrvatske. Na dužnosti predsjednika kotarskog suda do 1943. nalazio se Radoslav Ličinić, a nakon njega Vjekoslav Srebrenić koji je ostao sve do sloma NDH. U savjetodavnom odboru općinskog poglavarstva zaposleni su bili Mijo Lenart, Mijo Golub, Šandor Radić i Stjepan Uroić. Bilježnici su bili: do prosinca 1943. Josip Mikoči, kratkotrajno Josip Miškatović i do sloma NDH Stjepan Kreštalica, a blagajnici: do 1943. Ivan Rupčić i od 1943. do sloma NDH Milan Petrić. Jedno vrijeme u općini vojni referent je bio Ivan Košković, koji sredinom 1943. odlazi na dužnost vojnog referenta u kotarskom predstojništvu. Naslijedio ga je u općini, kao vojni referent, Alojz Milković. Kao općinski službenici u područnim uredima i u samoj općini Kutina radili su: Mijo Tomić, Zvonimir Šeić, Josip Sever, Ivan Šriha, Stjepan Vukas, Luka Luščić, Martin Luščić, Luka Svornik, Josip Mikoč, Petar Ljubičić i Franjo Dular. Nadstražari su bili: do 1943. Mijo Mikuleta i Ivan Jergović, a do kraja rata Franjo Slegovac i Slavko Marčin.

U Kutini je postojao i ustaški logor za općine Kutinu, Popovaču i Ludinu. Logor je osnovan po uspostavi NDH i cijelo vrijeme NDH je normalno funkcionirao bez prekida. Na dužnosti logornika postavljane su osobe uglavnom ustaške političke orijentacije. Međutim bilo je čestih smjenjivanja logornika zbog kolebanja samih ustaških logornika koji su se protivili iseljavanju Srba i Židova ili su bili pomirljivog stava prema partizanima. Tako je od uspostave NDH do sredine 1941. (nekoliko mjeseci) postavljen na dužnost logornika za kotar Kutinu odvjetnik dr. Pavle Stanić koji je u Kutinu stigao iz Primorja.¹³ Međutim, uslijed progona Srba i Židova, počeo se „kolebati“, uzimao je u zaštitu „ta lica“ pa je smijenjen sa dužnosti logornika. Sredinom 1943. počeo je podržavati NOP pa je 1944. uhapšen od ustaša te otjeran u logor Jasenovac gdje je i strijeljan. Nakon njega ustaški logornik je Vjekoslav Adrinek iz Osekovala, koji je na toj dužnosti bio od srpnja 1941. do 1943. kada prelazi u Zagreb u ustaški sabor. Nakon njega je ustaški logornik do siječnja 1944. Franjo Benc. Naslijedio ga je od 1944. do sloma NDH Šimo/Šime Tomac. Pobočnik u upravi logora bio je Ivan Kuštreba, Ivan Dasović, Luka Svornik, Vinko Jaklić i Milan Petrinić.

12 HR-HDA-1561, Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SRH, SDS-RSUP-SRH, kut. 28., (013.0.24), Rekonstrukcija ustaškog pokreta i aparata na području kotara Kutine- predstavništva, općinska poglavarstva i žandarmerija; Ustaški logori i tabori. Dr. Nikola Frajberger /Freiberger, šogor of Sigfrieda (Brace) Feldbauera. Bio je jedno vrijeme referent sanitetske službe u kotarskom predstojništvu i to od 1943. do 1944., kada je kao Židov uhapšen i otjeran u logor Jasenovac gdje je streljan. Nije se isticao za ustaški pokret.

13 HR-HDA-1561, Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SRH, SDS-RSUP-SRH, kut. 28., (013.0.24), Rekonstrukcija ustaškog pokreta i aparata na području kotara Kutine- predstavništva, općinska poglavarstva i žandarmerija; Ustaški logori i tabori. Do smjene advokata dr. Pavle Stanića s mjesta ustaškog logornika došlo je vrlo brzo po utemeljenju logora jer se Stanić nije slagao s iseljavanjem Srba i Židova s područja kutinskog kotara. I Srbe i Židove smatrao je Hrvatima, pa se jedno vrijeme zalagao za njihovo pokrštavanje. Nakon što je smijenjen s dužnosti, nastavio je s radom u advokatskom uredu. Od 1942. surađuje s partizanima i 1944. uhapšen je od ustaša i otjeran u logor Jasenovac od kuda se više nije vratio. S njim je uhapšena i njegova supruga koja je također ubijena od ustaša.

Uz ovaj logor postojao je i logor ustaške mladeži od 1941. do 1945. Vodio ga je logornik Franjo Novak. Uz logor muške mladeži, postojao je i logor ženske mladeži. Na čelu je bila logornica čiji je zadatak bio da organizira ustaške tabore ženske mladeži po općinama. U toku rata na mjestu logornice izmijenile su se Ankica Rajković do 1943., potom Ružica Dubić udana Toth do listopada 1944. i Mira Sakal do kraja rata.

Postojao je i ustaški tabor te se na dužnosti tabornika izmijenilo nekoliko lica. Tabornici su ujedno bili i načelnici općinskog poglavarstva do 1944., kada se te funkcije odjeljuju pa je jedna osoba tabornik, a druga načelnik. Na mjestu tabornika najprije je bio Vinko Jaklić, zatim Stjepan Mišar. Ustaški tabornik od 1943. do siječnja 1944. bio je zemljoradnik Franjo Benc iz Repušnice, a onda trgovac i gostioničar Antun Novačić (1906.-1945.). On je bio frankovac, a 1941. postao je članom ustaške organizacije „Hrvatski junak“. Jedno je vrijeme bio na službi u Jasenovcu, da bi 1944. bio postavljen za ustaškog tabornika općine Kutina. Po slomu NDH uhapšen je i streljan.¹⁴

Sjedište tabora bilo je zajedno sa sjedištem ustaškog logora i službenik koji je obavljao poslove za logor, obavljao je poslove i za tabor. Sjedište logora i tabora nalazilo se u kući Ljubomira Brankovića u Kutini. Tabor ustaške mladeži osnovan je sredinom 1941. s ciljem da uvježbava ustašku mladež. Funkcionirali su cijelo vrijeme rata sve do pred kraj rata. Tabor ženske mladeži postojao je do 1944. Na čelu tabora bila je jedna djevojka koja je imala dužnost da priprema javne priredbe i crkvene blagdane, a surađivala je i sa logornicom ustaške ženske mladeži. Od siječnja 1944. oformljena je i organizacija „Ustaške ženske loze“ koju je vodila Zora Stepinac, supru ga tadašnjeg kotarskog predstojnika Vjekoslava Stepinca.¹⁵

Prije se ta organizacija zvala „Organizacija-Hrvatska žena“. Zadatak ove organizacije bio je skupljanje dobrovoljne hrane i odjeće te slanje na bojišta. Organizacija je djelovala u Kutini, a bilo je pokušaja da se oformi i u Popovači.¹⁶ Po uspostavi NDH dr. Pavle Stanić pristupio je formiranju Mačekove zaštite s ciljem održavanja reda u dotičnom mjestu i selu i razoružavanjem bivše jugoslavenske vojske. Zaštita je postojala do uspostavljenja redovne vlasti, odnosno do srpnja 1941. kada je formirana

14 HR-HDA-1561, Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SRH, SDS-RSUP-SRH, kut. 28., (013.0.24), Rekonstrukcija ustaškog pokreta i aparata na području kotara Kutine- predstavništva, općinska poglavarstva i žandarmerija; Ustaški logori i tabori

15 HR-HDA-1561, Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SRH, SDS-RSUP-SRH, kut. 28., (013.0.24), Rekonstrukcija ustaškog pokreta i aparata na području kotara Kutine- predstavništva, općinska poglavarstva i žandarmerija; Ustaški logori i tabori. Zora Stepinac (1911.-?) rodom iz Virovitice. Prija rata završila je Pravni fakultet te se po završetku studiranja udala za Vjekoslava Stepinca. Po osnivanju NDH nalazila se u Virovitici gdje joj je muž bio kotarski predstojnik. Tu postaje tabornica ustaške mladeži, a potkraj 1943. napušta tu dužnost i stvara organizaciju ustaške „Ženske loze“. U Virovitici se nalazila do siječnja 1944. kada dolazi u Kutinu iz razloga što muž postaje kotarski predstojnik u Kutini. U Kutini osniva Ustašku žensku lozu i vrlo je aktivna. Sastanke održava u kući - gostionici Marka Spiglera. Osnovala je i podružnicu u Popovači. Poslije rata bila je u zatvoru ali je puštena.

16 HR-HDA-1561, Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SRH, SDS-RSUP-SRH kut. 28., (013.0.24), Rekonstrukcija ustaškog pokreta i aparata na području kotara Kutine- predstavništva, općinska poglavarstva i žandarmerija; Ustaški logori i tabori

ustaška pripremna bojna. Taj zadatak je povjeren ustaškom stožerniku, agronomu Ivanu Kuštrembi iz Batine i tadašnjem pobočniku u ustaškom logoru u Kutini. Bojna je formirana na dobrovoljnosti, a pojedinci uključeni u nju bili su u civilu, obavljajući svakodnevno svoj kućni posao po danu, a navečer patrolirajući po selu i kroz mjesto. Masovnije hapšenje, proganjanje, vješanje i ubijanje neistomišljenika započinje u siječnju 1944. kada na dužnost kotarskog predstojnika dolazi Vjekoslav Stepinac jer tada dolazi i jedna četa crnih ustaša u Kutinu. Kratkotrajno je postojala i omanja njemačka jedinica koja je osiguravala naftno polje na Gojilu.¹⁷ U Kutini je postojala i žandarmerijska stanica sa 60 do 70 žandara. Tko su sve bili žandari i komandiri nije utvrđeno.

Prijava imetka Židova u NDH

Uz reorganizaciju teritorija i uprave uslijedio je i razvoj vlastitog rasnog i nacionalnog zakonodavstva, čija je proklamacija uslijedila ubrzo nakon uspostave NDH te su proglašene mjere bile prvenstveno usmjerene protiv Židova, Srba i Roma. Pri tome ustaški antižidovski zakoni¹⁸ nisu bili neka posebna pojava te ih se mora promatrati u kontekstu onodobne zbilje, tj. osovinskog partnerstva NDH i njemačkog Reicha te fašističke Italije.¹⁹ No ovdje treba istaknuti činjenicu da su u analizi postupanja vlasti NDH prema Srbima i Židovima postojale određene razlike, odnosno specifičnosti, jer su u politici prema Židovima vlasti NDH doslovno kopirale njemačku „rasnu politiku“. Međutim, Nijemci se do proljeća 1942. nisu izravno uplitali u poslove oko Židova u NDH (izuzev akcije Gestapa u prvim danima NDH i odvođenja pedesetak uglednih zagrebačkih Židova u Graz), već su vlasti NDH politiku prema Židovima vodile samostalno, ali uz njemački nadzor i uz stalno održavanje konzultacija između Ustaške nadzorne službe i ispostava SD (Sicherheitsdienst) i Gestapa u NDH.²⁰ Vlasti NDH već su u prvim tjednima nakon proglašenja NDH počele provoditi rasno zako-

17 HR-HDA-1561, Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SRH, SDS-RSUP-SRH kut. 66 (013.4.14.) Pripadnici ustaške vojnice za bivši kotar Kutinu-spisak.

18 Kronološkim redom nizale su se *Zakonska odredba o rasnoj pripadnosti* od 30. travnja 1941.; *Zakonska odredba o zaštiti arijske krvi i časti hrvatskog naroda* od 30. travnja 1941.; *Naredba o zaposlenju ženskih osoba u nearijskim kućanstvima* od 6. svibnja 1941.; *Nadopuna naredbe o zabrani uposlenja arijskim osobama u nearijskim kućanstvima* od 16. svibnja 1941.; *Zakonska odredba o zaštiti narodne i arijske kulture hrvatskog naroda* od 4. lipnja 1941.; *Naredba o ustrojstvu i radu rasnopolitičkog povjerenstva* od 4. lipnja 1941.; *Naredba o promjeni židovskih prezimena i označavanju Židova i židovskih tvrtki* od 4. lipnja 1941.; *Zakonska naredba o sprečavanju prikrivanja židovskog imetka* od 5. lipnja 1941.; *Zakonska odredba o prijavi imetka Židova i židovskih poduzeća* od 5. lipnja 1941.; *Provedbena naredba o obveznoj prijavi imetka Židova i židovskih poduzeća* od 5. lipnja 1941.; *Naredba o utvrđivanju rasne pripadnosti državnih i samoupravnih službenika i vršitelja slobodnih akademskih zvanja* od 4. lipnja 1941.; *Odredba o preuzimanju i upravi židovskih stanova, zgrada i imanja* od 27. kolovoza 1941.; *Zakonska odredba o podržavljenju imetka Židova i židovskih poduzeća* od 6. listopada 1941.; *Zakonska odredba o upućivanju nepočudnih i pogibeljnih osoba na prisilni boravak u sabirne i radne logore* od 25. studenoga 1941.; *Zakonska odredba o nadležnosti za rješavanje židovskih pitanja* od 17. veljače 1942.; *Zakonska odredba o podržavljenju židovske imovine* od 30. listopada 1942.

19 Nada Kisić Kolanović, *Podržavljenje imovine Židova u NDH*, *Časopis za suvremenu povijest*, 30, br.3., Zagreb, 1998., 433.

20 Kovačić, *Redarstveno-obavještajni sustav Nezavisne Države Hrvatske od 1941. do 1945.*, 88.

nodavstvo i osigurale antisemitskoj politici čvrste temelje uspostavom protužidovske pravne regulative.²¹ Ustaše se nisu obazirale na međunarodne konvencije ili obveze jer su masovni teror formalno ozakonili proglašenjem zakonskih akata. *Zakonska odredba o rasnoj pripadnosti* i *Zakonska odredba o zaštiti arijske krvi i časti hrvatskog naroda* od 30. travnja 1941.²² naznačile su da je NDH nacionalna država i da samo arijevci imaju pravo da u njoj zauzimaju odgovorne položaje i da ravnaju njezinom sudbinom. Budući da su se spomenute odredbe temeljile na postulatu da se „narodna država osniva na dosljednom provođenju principa narodnosti“ te da „specijalna hrvatska rasa ne postoji“, rabio se izraz „arijsko porijeklo“. Kao rasne manjine koje su se razlikovale od hrvatskog naroda navedeni su „Židovi, Srbi i Cigani“.²³ Stoga je u skladu s tim zakonskim odredbama vlada NDH smatrala da je konačni cilj arijske države rješavanje „nearijskog elementa, napose Židova“ i da stoga država mora nastupati kao instrument vladajuće nacionalne zajednice. Tumačeći vladinu politiku, ministar pravosuđa i bogoštovlja Mirko Puk, prikazao je *Zakonsku odredbu o rasnoj pripadnosti i zaštiti arijske krvi i časti hrvatskog naroda* kao logičan rezultat ustaškog modela vladanja po principu „jedan vođa i jedan narod koji vlada u državi“.²⁴ Važno je istaknuti da brojne zakonske odredbe (vidi bilješku 17) nisu proizlazile iz organiziranog zakonodavnog tijela, nego su bile izraz totalnog preuzimanja vlasti ustaške vladajuće skupine. Tvorcima te zaokružene i sustavne zakonske koncepcije bili su poglavnik dr. Ante Pavelić i vlada NDH.²⁵ Radi dosljednog vođenja unutrašnje politike, po uzoru na nacionalsocijalistička iskustva, ustaški je režim osnovao niz političkih i policijskih ustanova za učvršćivanje i očuvanje poretka: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ravnateljstvo za javni red i sigurnost (RAVSIGUR),²⁶ potom Ustašku nadzornu službu (UNS)²⁷ s redarstvima, obavještajne službe i Ustašku obranu. Pri tome

21 Zlata Živaković Kerže, Podržavljenje imovine Židova u Osijeku u NDH, *Časopis za suvremenu povijest*, god. 39., br.1., Zagreb, 2007., 97.-116.; Kisić Kolanović, Podržavljenje imovine Židova u NDH, 429.-453.

22 *Zakoni zakonske odredbe i naredbe proglašene od 27. svibnja do 30. lipnja 1941.*, Knjiga II. (svezak 11.-20), uređuje A. Mataić. 40. Prema *Zakonskoj odredbi o zaštiti narodne i arijske kulture hrvatskog naroda* navodi se: §.1. „Židovi po rasi ne smiju nikakvom suradnjom utjecati na izgradnju narodne i arijske kulture, pa im se zabranjuje svako sudjelovanje u radu, organizacijama i ustanovama društvenog, omladinskog, športskog i kulturnog života hrvatskog naroda uopće, a napose u književnosti, novinarstvu, likovnoj i glazbenoj umjetnosti, urbanizmu, kazalištu i filmu.“. Odredbu donosi Poglavnik dr. Ante Pavelić, a supotpisuju je Ministar za bogoštovlje i nastavu: Dr. Mile Budak; Ministar Udružbe: dr. Jozo Dumandžuč i Ministar unutarnjih poslova: dr. Andrija Artuković.

23 Živaković Kerže, Podržavljenje imovine Židova u Osijeku u NDH, 99.

24 Kisić Kolanović, Podržavljenje imovine Židova u NDH, 432. Vidi Brzopisni zapisnici prvog zasjedanja Hrvatskog državnog sabora u NDH godine 1942., Zagreb, 1942., Govor ministra M. Puka na IV. Sjednici, 25. veljače 1942., 38.

25 Kisić Kolanović, Podržavljenje imovine Židova u NDH, 431.

26 Odjel je Ministarstva unutarnjih poslova, a djelokrug rada Ravnateljstva bio je rad na organizaciji redarstvene službe i redarstvenih oblasti; Odredba o osnivanju Ravnateljstva za javni red i sigurnost NDH objavljena je u Narodnim novinama 7. svibnja 1941., a Provedbena naredba o ustrojstvu i poslovanju Ravnateljstva za javni red i sigurnost za NDH u Narodnim novinama dva tjedna potom (21. svibnja 1941.).

27 Zakonskom odredbom o Ustaškoj nadzornoj službi, objavljenoj u Narodnim novinama 26. kolovoza 1941. godine, osnovana je samostalna ustaška policija, koja je predstavljala specijalnu ustašku ustanovu ustaškog pokreta.

je Ustaška obrana imala specijalni zadatak: osnivanje, organiziranje, djelovanje i osiguranje zatvora i logora.²⁸

Sustavno antisemitsko zakonodavstvo uvedeno je 30. travnja *Zakonom odredbom o rasnoj pripadnosti* kojom je određeno koji se ljudi smatraju Židovima, a koji Romima. Zakon je doduše ostavio mogućnost odstupanja kod onih Židova koji su zadužili hrvatski narod, a izuzeće se odnosilo na njihove supruge i djecu. Istoga dana objavljena je i *Zakonska odredba o zaštiti arijske krvi i časti hrvatskog naroda i Zakonska odredba o državljanstvu*. Prva odredba zabranjivala je brak između nežidova i Židova, spolne odnose između Židova muškarca i arijskih žena te zapošljavanje arijskih žena mlađih od 45 godina u židovskim kućanstvima, dok se prema drugoj određivalo da državljanin NDH može biti samo osoba arijskog porijekla. Također je naređeno prema *Naredbi o promijeni židovskih prezimena i označavanju Židova i židovskih tvrtka* da svi oni koji su „Židovi po rasi“ nakon 1918. promijenili svoje prezime, moraju uzeti svoje prvotno prezime. Raznim odredbama određeno je da se Židovi moraju prijaviti i javljati redovito vlastima. Potom „Židovi po rasi“ nisu smjeli na sebi nositi „hrvatske narodne boje i arijske ambleme“, a „Židovi po rasi“ stariji od 14 godina su morali nositi posebne oznake prepoznavanja (židovsku oznaku u obliku okrugle limene pločice, promjera 5 cm. Ploča je morala biti obojena u žuto i na njoj u sredini crnom bojom označeno veliko slovo Ž dužine 3 cm, a širine 2 cm). Poduzeća kojima su vlasnici bili „Židovi po rasi“ kao i poduzeća kojih je samo jedan suvlasnik „Židov po rasi“ smatrala su se židovskih poduzećima. „Ako su tvrtka ili poduzeće juridička osoba, takva tvrtka i takvo poduzeće je židovsko, ako je na vodećem mjestu (upravni odbor, nadzorni odbor, ravnateljstvo), ma i jedan „Židov po rasi“, ili ako pripada više od jedne četvrtine glavnice Židovima po rasi ili ako imadu učesnici, Židovi po rasi 50% ili više glasova“.²⁹ Ubrzo su Židovi na prostoru NDH, izgubili građanska prava, izgubili su svoja namještenja kod državnih, samoupravnih i posebničkih poduzeća, izgubili su trgovine, obrte i veleobrte, oduzeta im je imovina, uhićeni su najugledniji pripadnici zajednice, tjerani su na prisilni rad, ograničavalo im se kretanje. Židovi su izbačeni iz svojih kuća i stanova i prisiljeni su živjeti u posebnim dijelovima grada. Žalbe protiv takvih odluka praktički nisu bile moguće. Osim nekim liječnicima, Židovima je bilo zabranjeno upražnjavati tzv. slobodnu profesiju. Sve je to bilo regulirano raznim uredbama, zakonima, naredbama. Vladine agencije preuzele su židovska poduzeća, financijske ustanove, zgrade *Zakonom odredbom o podržavljenju imetka Židova i židovskih poduzeća* (donesena 6. veljače 1942.). Pritom nije bilo nikakve odštete. Vlada NDH ustrajala je bila na podržavljenju židovskog kapitala vjerujući da će se nacionalno gospodarstvo emancipirati od dominacije židovskih obrtnika i veleobrtnika, odnosno da bi „pohrvatila gospodarstvo NDH“.³⁰ Pri podržavljenju imovine

28 Narcisa Lengel-Krizman, „Prilog proučavanju terora u tzv. NDH Ženski sabirni logori 1941. – 1942. godine“, *Povijesni prilozi*, 4, Zagreb, 1985., 3–4; Kisić-Kolanović, „Podržavljenje imovine Židova u NDH“, 431; Jere Jareb, *Pola stoljeća hrvatske politike 1895. – 1945.*, Zagreb, 1995., 91–93; Davor Kovačić, „Uspostava i djelovanje policijskog i sigurnosno-obavještajnog sustava Nezavisne Države Hrvatske od 1941. do 1942. godine“, *Časopis za suvremenu povijest*, vol. 37, br. 1, srpanj 2005., 92–98; Ljubo Boban, *Kontroverze iz povijesti Jugoslavije* 3, Zagreb, 1990., 293–297.

29 *Zakoni zakonske odredbe i naredbe proglašene od 27. svibnja do 30. lipnja 1941.*, Knjiga II. (svezak 11.-20), uređuje A. Mataić., 54.-59.

30 Kisić Kolanović, *Podržavljenje imovine Židova u NDH*, 437.

jedini kriterij bio je rasno porijeklo vlasnika, u ovom slučaju Židova.³¹ Sve antisemitske i antisrpske mjere popratila je okrutna propagandna kampanja tiska koja je željela pokazati da su Srbi i Židovi neprijatelji hrvatskoga naroda. Židovi su u tisku optuživani za pripadnost svjetskoj masoneriji, pljačkanje hrvatskih seljaka radnika i veze s komunistima.

U ovom radu naglasak ćemo ipak staviti na nekoliko odredbi a to su *Zakonska odredba o prijavi imetka Židova i židovskih poduzeća od 5. lipnja 1941.*;³² te *Provedbena naredba o obveznoj prijavi imetka Židova i židovskih poduzeća od 5. lipnja 1941.* te na rad Ureda za novčarstvo, državnu imovinu i dugove Ministarstva državne riznice. Ured je djelovao do 1941. do 1945. godine, a sjedište Ureda bilo je u Zagrebu. Od samog osnutka, osnovna zadaća Ureda bila je podijeljena na dva ravnateljstva koja su paralelno djelovala. Državno ravnateljstvo za ponovu bilo je nadležno za imovinu i iseljavanje nehrvatskog elementa iz NDH kroz narodnu ponovu, a Državno ravnateljstvo za gospodarsku ponovu bilo je nadležno za podržavljeni imetak Židova (tzv. Židovska ponova). Od 15. rujna 1941. oba ravnateljstva su spojena u jedinstvenu ustanovu pod nazivom Državno ravnateljstvo za ponovu. Od siječnja 1942. poslove podržavljenja preuzima Državna riznica, koja je u tu svrhu osnovala Ured za podržavljeni imetak.³³ Ured se među ostalim bavio prijavom, podržavljenjem, upravom i prodajom cjelokupne pokretne i nepokretne imovine Židova. Na temelju *Zakonske odredbe o prijavi imetka Židova i židovskih poduzeća od 5. lipnja 1941.* svi Židovi, s područja NDH „bili su dužni u roku od 20 dana od stupanja“ ove zakonske odredbe prijaviti Ministarstvu narodnog gospodarstva, odnosno Uredu za obnovu privrede svoju imovinu. Istu prijavu su bile dužne prijaviti i osobe arijskog porijekla koje su bile u bračnoj vezi sa Židovima. Oni koji bi se oglasili na ovu naredbu i ne prijavili imovinu kaznili bi se teškom tamnicom od 1-10 godina ili oduzimanjem imovine. Država je prema toj odredbi mogla poduzeća koja oduzme, sama voditi, dati u zakup, prodati ili likvidirati u korist državne blagajne. Konačnu odluku u svim slučajevima donosio je ministar narodnog gospodarstva po slobodnoj ocjeni.³⁴ Prijave su vršene na obrascu I.- prijava imetka Židova i obrascu II- prijava židovskih poduzeća, koja im pripadaju u cijelosti ili djelomično. Na obrascima je otisnuto veliko slovo P (Ponova).³⁵ Na prednjoj strani prijave bile su navedene Upute za ispunjavanje obrasca, koje ovdje u cijelosti prenosimo.³⁶

31 Kisić Kolanović, *Podržavljenje imovine Židova u NDH*, 429.

32 *Zakoni zakonske odredbe i naredbe proglašene od 27. svibnja do 30. lipnja 1941.*, Knjiga II. (svezak 11.-20), uređuje A. Mataić., 75.-78., *Zakonska odredba o obveznoj prijavi imetka židova i židovskih poduzeća*, proglašena na prijedlog ministra narodnog gospodarstva.

33 Kisić Kolanović, *Podržavljenje imovine Židova u NDH*, 441.

34 *Zakoni zakonske odredbe i naredbe proglašene od 27. svibnja do 30. lipnja 1941.*, Knjiga II. (svezak 11.-20), uređuje A. Mataić. 75.-76.

35 Hedžbeli, *Ponova*, 5.- 7.; *Zakoni zakonske odredbe i naredbe proglašene od 27. svibnja do 30. lipnja 1941.*, Knjiga II. (svezak 11.-20), uređuje A. Mataić, 79.-83, *Provedbena naredba zakonske odredbe o obveznoj prijavi imetka židova i židovskih poduzeća od 5. lipnja 1941.* Br. CL-348 Z.p.

36 Opaska autora: autorica u radu rasnu pripadnost: Židov, piše onako kako je pisano u originalnim dokumentima. Iz dokumenata je vidljivo da niti ustaške vlasti, a niti sami Židovi nisu imali jedinstveni obrazac pisanja oznake Židov. Ponekad se piše malim slovom, a ponekad velikim, bez obzira odnosi li se to na vjersku ili rasnu kategoriju.

- I. Ova prijave imade se ispuniti u dva primjerka, od kojih se jedan ima preporučeno poslati Uredu za obnovu privrede, Zagreb, Jurišićeva ul.4./III, a drugi primjerak predati kod nadležne općine.
- II. Popis imetka, koji je otuđen u vremenu od 10. veljače 1941. do dana stupanja na snagu zakonske odredbe o obaveznoj prijavi imetka Židova i židovskih poduzeća, dodaje se ovoj prijavi također u dva primjerka prema obrascima istog tipa t. j. prema obrascu 1.
- III. U slučaju pomanjkanja mjesta kod ispunjavanja pojedine rubrike treba sastaviti poseban dopis odnosnog imetka i priložiti ga ovoj prijavi.
- IV. U prijavi treba točno označiti i onaj eventualni imetak, koji se nalazi u inozemstvu (uz pobližu oznaku mjesta države i kod koga se ta imovina nalazi).
- V. U smislu točke 3. Zakonske odredbe o rasnoj pripadnosti od 30. travnja 1941. Židovima se smatraju:
  1. Osobe, koje potječu barem od troje predaka drugog koljena (djedova i baka), koji su Židovi po rasi. Djedovi i bake vrijede kao Židovi, ako su mojsijeve vjere ili su se u toj vjeri rodili.
  2. Osobe, koje imaju dva predka drugog koljena Židova po rasi, i to u ovim slučajevima:
    - a.) ako su bile 10. travnja 1941. pripadnici mojsijeve vjere ili ako su kasnije na tu vjeru prešli;
    - b.) ako imaju bračnog druga, koji vrijedi kao Židov u smislu 1.;
    - c.) ako su poslije stupanja na snagu zakonske odredbe o rasnoj pripadnosti sklopile brak sa osobom, koja ima dvoje ili više predaka drugog koljena Židova po rasi, i potomci iz takvog braka;
    - d.) ako su nezakonita djeca sa Židovom u smislu 1., a rode se poslije 31. siječnja 1942.;
    - e.) ako Ministarstvo za unutarnje poslove na prijedlog rasno-političkog povjerenstva odluči, da vrijede kao Židovi.
  3. Osobe rođene izvan područja Nezavisne Države Hrvatske od roditelja koji ne potječu iz Nezavisne Države Hrvatske, ako su bile 10. travnja 1941. mojsijeve vjere ili imaju najmanje dvoje predaka drugog koljena Židova po rasi, ili vrijede kao Židovi u smislu zakona zemlje iz koje potječu.
  4. Osobe, koje su poslije stupanja na snagu zakonske odredbe o rasnoj pripadnosti sklopile obilaženjem zakonske odredbe o zaštiti arijske krvi i časti Hrvatskog naroda od 30. travnja 1941. brak, koji je zabranjen i potomci tih osoba.
  5. Osobe, koje su nezakonita djeca Židova u smislu 1.³⁷

Obrazac I- obavezna prijava imetka Židova- sastojao se od ovih rubrika:

- I. Lični podaci (Prezime i ime, mjesto ulica i broj kuće stanovanja, dan, mjesec i godina rođenja, mjesto rođenja, pripadnik države, zavičajnost, kada je dobio državnu pripadnost, kada je dobio zavičajnost, kada i od kuda je došao na područje NDH, vjera po rođenju ili sadašnja, bračno stanje. Ime i prezime

³⁷ *Zakoni zakonske odredbe i naredbe proglašene od 27. svibnja do 30. lipnja 1941.*, Knjiga II. (svezak 11.-20), uređuje A. Mataić., 79.- 83.; HR-HDA-1076, Ured za podržavljene imetak, Ministarstvo državne riznice, Odjel za novčarstvo, državnu imovinu i dugove, (dalje HR-HDA-1076) kutija 623

- bračnog druga: njegova državna i rasna pripadnost, vjera sadašnja i po rođenju, te mjesto stalnog boravka. Ime, doba, rasna pripadnost i vjera sadašnja i po rođenju djece do navršene 21 godine i mjesto stalnog boravka. Stalno zanimanje: točna oznaka, a ne samo trgovac, činovnik ili slično. Ako je namješten, gdje i uz koju mjesečnu odnosno godišnju plaću i druge prihode. Sporedna zanimanja uz naznaku visine mjesečnih odnosno godišnjih prihoda. Gdje je članom upravnog ili nadzornog odbora privrednih poduzeća i da li je vlasnik ili suvlasnik (dioničar ili slično) kojega privrednog poduzeća.
- II. Nekretnine (Za pojedine nekretnine, zemljište i objekte treba navesti za svaki posebno a.) točan opis mjesto, ulica, kućni broj, broj gruntovnog uložka, broj čestice, opis eventualno izgrađenih objekata, zašto se upotrebljava; b.) približna prometna vrijednost pojedinih nekretnina odnosno objekta, c.) godišnji bruto prihod nekretnina odnosno objekta d.) godišnji čisti prihod nekretnina odnosno objekata i e.) kada su nekretnine nabavljene i uz koju cijenu.
  - III. Rudarska prava. Za pojedina rudna polja, samorove ili slično navesti: točan opis mjesta, gdje se nalazi; vrstu rudače; približnu količinu raspoložive rude, eventualnu nabavnu cijenu rud. prava i od koga je preuzeto.
  - IV. Zakupi i opcije. Priložiti ugovore o zakupima i opcijama.
  - V. Patenti i licenca. Pojedinačno iste označiti i pobliže opisati.
  - VI. Autorska prava. Pojedinačno navesti i opisati.
  - VII. Vrijednosti. Prema stanju na dan stupanja na snagu zakonske odredbe o prijavi imetka židova i židovskih poduzeća. Gotovina din: u papiru ili kovini. Strane valute (pojedinačno navesti). Vrijednosni papiri (zadužnice, efekti i svi drugi vrijednosni papiri na drugom mjestu nespomenuti s oznakom brojeva), Plemenite kovine: Zlato i zlatni novac (težina), srebro i srebrni novac (težina), srebreni pribor, ostale plemenite kovine (pojedinačne težine); Dragocjenosti (navesti pojedinačnu vrijednost ukoliko ta prelazi Din 1.000-po komadu); Motorna vozila (pojedinačno navesti marku, mjesto registracije i registarski broj, broj motora, snagu motora u k.s., koliko kilometara je prevalilo vozilo, kada i uz koju cijenu je nabavljeno); Mjenice i devize (pojedinačno navesti iznos, dospjeće i imena svih potpisnika odnosno obveznika).
  - VIII. Učešće u poduzećima. a.) privredna poduzeća (pojedinačno navesti inokosne i ostale tvrtke, u kojima je samovlasnikom); b.) Kuksi kod rudarskih poduzeća (pojedinačno) c.) Karati kod brodova (pojedinačno) d.) Društveni udjeli kod zadruga i društava so.j. (pojedinačno) e.) Dionice (pojedinačno s oznakom brojeva), f.) Komanditna društva (pojedinačno) g.) Drugi u prethodnim točkama nespomenuti način sudjelovanja u privrednim poduzećima, karakter i visina toga učestvovanja.
  - IX. Potraživanja: A.) u tuzemstvu 1. od novčanih zavoda: (pojedinačno navesti zavode) a.) polozi; b.) tekući računi c.) uložne knjižice 2. Od privrednih poduzeća: (pojedinačno) 3. Od privatnika (pojedinačno) B.) u inozemstvu 1.) od novčanih zavoda: (pojedinačno navesti zavode) a.) polozi; b.) tekući računi; c.) uložne knjižice 2. Od privrednih poduzeća (pojedinačno) 3.) od privatnika (pojedinačno)
  - X. Prometne vrijednosti alata. Instrumenata i sprava, koje posjeduju za obavljanje zvanja
  - XI. Namještaj, živezne namirnice, odjeća i ostala imovina kućanstva

XII. Ostala imovina, koja proizlazi iz bilo kojih drugih pravnih poslova.

XIII. Iskaz dugovanja na dan stupanja na snagu zakonske odredbe o prijavi imetka Židova i židovskih poduzeća (navesti karakter dugovanja i rasnu pripadnost vjerovnika). Primjedba: Pojedini predmeti iz t. X. i XI. prijavljuju se pojedinačno samo slučaju, ako prometna vrijednost pojedinog predmeta prelazi Din 5000-po komadu. Osim podataka o ličnom imetku i prihodu sadržanim u prethodnim rubrikama pretstavnici slobodnih zvanja prijavljuju slijedeće podatke vezane s obavljanjem njihovog zvanja i to:

- I. Odvjetnici, financijsko-pravni zastupnici privredni savjetnici. 1. Naznaka slobodnog zvanja; 2. Od kada je i od koje nadležne ustanove dobio ovlaštenje za vršenje zvanja; 3. Od kad stvarno neprekidno vrši svoje zvanje; 4. Mjesto, ulica i kućni broj pisarne; 5. Mjesto, ulica i kućni broj stana; 6. Bruto prihod pisarne u prvom tromjesečju 1941. god. i za cijelu 1940.god; 7. Kod kojih privrednih poduzeća i društava je pravni zastupnik odnosno savjetnik; 8. Popis poduzeća i privrednika, s kojima ima paušalne ugovore za zastupanje interesa uz naznaku paušala; 9. Popis osoba stalno zaposlenih u pisarni uz naznaku funkcija, plaća i eventualnih međusobnih poslovnih ugovora.
- II. Liječnici. 1. Specijalnost; 2. Od kada je i od koje nadležne ustanove dobio ovlaštenje za vršenje zvanja; 3. Mjesto, ulica i kućni broj ordinacije; 4. Mjesto, ulica i kućni broj stana; 5. Kod koji bolnica ili zdravstvenih ustanova kao i naučnih ustanova i u kojem svojstvu je namješten uz naznaku mjesečne plaće i drugih honorara; 6. Brutto prihod privatne ordinacije u prvom tromjesečju 1941. god. i za cijelu 1940. god; 7. Popis osoba stalno zaposlenih u ordinaciji, privatnom laboratoriju i slično uz naznaku funkcija plaća i drugih nagrada; 8. Prometna vrijednost instrumenata i medicinskog uređaja privatne ordinacije, u koliko sve zajedno prelazi visinu od Din (20.000-). Prijavljuje se samo stanje na dan stupanja na snagu zakonske odredbe o prijavi imetka Židova i židovskih poduzeća)
- III. Inženjeri, graditelji, bivši javni bilježnici i predstavnici drugih slobodnih zanimanja, navedenih pod I. i II. (odvjetnici i liječnici) daju odgovore o приходима skopčanim sa obavljanjem njihovog zvanja analogno upitima za odvjetnike i liječnike. 1. Točna oznaka zvanja odnosno profesije; 2. Od kada je i od koje nadležne ustanove ili oblasti dobio ovlaštenje za vršenje zvanja; 3. Mjesto, ulica i kućni broj poslovne pisarne; 4. Mjesto, ulica i kućni broj stana; 5. Gdje i u kojem svojstvu je namješten i uz koju mjesečnu ili god. Plaću odnosno brutto prihod od stalnog zaposlenja za prvo tromjesečje 1941. I za cijelu 1940. Godinu; 6. Brutto prihod od svakog drugog rada za prvo tromjesečje 1941.god. i za cijelu 1940.god.; 7. Popis osoba stalno zaposlenih kod dotičnog predstavnika slobodnog zvanja uz naznaku funkcija plaća i eventualnih međusobnih ugovora; 8. Zajednička prometna vrijednost instrumenata, sprava i tehničkog uređaja, koje posjeduje za obavljanje zvanja:

Na kraju obrasca osoba je morala potpisati Izjavu o istinitosti podataka „Izjavljujem, da su mi poznate zakonske posljedice za slučaj neprijave moje imovine ili samo dijela te imovine i potvrđujem svojim potpisom, da su prednji podaci o mojoj ličnosti i imovini istiniti“, Mjesto, Datum i Potpis.³⁸

38 *Zakoni zakonske odredbe i naredbe proglašene od 27. svibnja do 30. lipnja 1941.*, Knjiga II. (svezak 11.-20), uređuje A. Mataić., 79.- 83.; HR-HDA-1076, Ured za podržavljeni imetak 1941.-1945., kutija 623, 83.-95.; Heđbeli, Ponova, 6.

Obrazac II.-obavezne prijave židovskih poduzeća, odnosno poduzeća koja u cijelosti ili djelomično pripadaju Židovima, je slijedio iste upute kao i Obrazac I. Na početku se navode upute za ispunjavanje obrasca tj. koje se osobe od 30. IV. 1941. smatraju Židovima. Obrazac se sastojao od ovih rubrika:

Opći podaci; 1. Protokolirani naslov poduzeća; 2.) Pravni oblik poduzeća (dioničko društvo, komanditno društvo d.s.o.j., zadruga, javno trgovačko društvo ili inokosna tvrtka; 3.) predmet poslovanja; 4. Kada, kod koje oblasti i pod kojim brojem je protokolacija obavljena; 5.) Sjedište poduzeća (potpuna adresa); 6. Podružnice i ispostave u; 7.) Tvornički uređaj u; 8.) Skladišta u.

II.-Dionička društva; 1.) Visina uplaćene dioničke glavnice; 2.) broj dionica: običnih i prioritetskih. Na koju svotu glasi pojedina dionica. Dionice glase (na ime ili na donosioca). U čemu se sastoje prioritetsna prava dioničara. 3.) Popis (ime, prezime i prebivalište) članova upravnog odbora i nadzornog odbora, kao i izvršnog odbora uz naznaku rasne pripadnosti pojedinaca prema zakonskoj odredbi o rasnoj pripadnosti od 30. travnja 1941. i uz naznaku njihovih prihoda- (Ovaj popis priložiti na posebnom arku). 4.) Popis vlasnika dionica Židova s pojedinačnom oznakom količine dionica i rasne pripadnosti kao pod 3.- (Ovaj popis priložiti prijavi na posebnom arku). 5.) Popis funkcionara i namještenika, kao i zastupnika sa svim podacima, kao pod 3. uključivo beriva kao i druge nagrade od poduzeća (ovaj popis priložiti na posebnom arku). 6.) Navesti poimence sve tražbine Židova odnosno židovskih poduzeća naprama vlastitom poduzeću (kratkoročne i dugoročne kredite bez obzira, iz kojeg pravnog naslova su nastali); 7.) Navesti pojedinačno dugovanja poduzeća prema Židovima odnosno židovskih poduzecima bez obzira, iz kojeg su pravnog naslova nastali; 8.) Naznaka aktivnih i pasivnih angažmana u stranoj valuti i na koga se takav angažman odnosi; 9.) Visina mjeničnih obveza i kome su takove date; 10.) Visina konzorcijskih poslova i na što se isti odnose; 11.) Ime, prezime i adresa pravnog zastupnika, s kojim poduzeće ima ugovor za paušalno zastupanje uz naznaku visine paušala, a eventualno i drugih njegovih prihoda od poduzeća; 12.) Predložene bilance za račun gubitaka i dobitnika, zapisnika glavne skupštine i izvještaja ravnateljstva za 1938., 1939., i 1940., kao i bilance za prvo tromjesečje 1941. sa svim potrebnim priložima za točnu analizu bilance, bez obzira, da li je glavna skupština za posljednju 1940. poslovnu godinu održana ili nije – (kao poseban prilog ovoj prijavi).

II. –Komanditna društva i javna trgovačka poduzeća; 1. Visina uloženog kapitala u poduzeće na dan stupanja na snagu zakonske odredbe o prijavi imetka Židova i židovskih poduzeća; a.) fiksno uloženog kapitala, b.) prometnog; 2.) Visina uloženog kapitala u poduzeće na dan 10. II. 1941.; a.) fiksno uloženog; b.) prometnog; 3.) Imena i adresa trgovačkih drugova komplementara i komanditista s podacima o rasnoj i državnoj pripadnosti; 4.) Naznaka udjela pojedinih trgovačkih drugova, komplementara, odnosno komanditiste poimenično; 5.) Imena odgovornih predstavnika poduzeća s naznakom njihove rasne i državne pripadnosti i njihovih prihoda; 6.) Popis funkcionara, namještenika i zastupnika s podacima kao pod 5.

III.-Zadruge i društva s ograničenim jamstvom; 1.) Ukupna visina uplaćenih zadružnih odnosno društvenih uloga; 2.) Imena odgovornih predstavnika uprave, odbora i slično uz naznaku rasne i državne pripadnosti i njihovih prihoda; 3.) Popis većih zadrugara, koji pojedinačno posjeduju više od 5% ukupnog zadružnog uloga svih družinara s naznakom visine uloga, rasne i državne pripadnosti; 4.) Popis funkcionara, namještenika i zastupnika uz naznaku rasne i državne pripadnosti i njihovih prihoda.

IV.-Inokosne tvrtke protokolirane i neprotokolirane; Pojedinačno za svaku tvrtku (u tu grupu spadaju svi trgovci i zastupnici bez obzira, da li imadu otvorenu radnju ili ne.) 1. Vlasnik; 2. Točna oznaka posla; 3.) Da li je protokoliran ili nije (ako je protokoliran, uz naznaku kada, kod koje oblasti i pod kojim brojem je protokolacija obavljena); 4.) Mjesto poslovnice (sa točnom adresom); 5. Mjesto stana (sa točnom adresom); 6. Generalni podaci glede ličnosti itd. (kao u obrascu 1., Može se prijaviti na posebnom obrascu); 7.) Kod zastupnika navesti, koje tvrtke zastupa; 8.) Visina uloženog vlastitog kapitala; 9.) Visina uloženog tuđeg tu- i inozemnog kapitala u posao, ime i adresa vlasnika toga kapitala, te rasna i državna pripadnost istog; 10.) Promet za 1939.-1940. i prvo tromjesečje 1941.; 11.) Naznaka obveza (specifirano i poimenično) prema drugim osobama i poduzećima osim prema onim iz t. 12; 12.) Naznaka mjenbenih obveza prema nearijskim osobama i poduzećima; 13.) Naznaka potraživanja (specifirano i poimenično kod drugih osoba i poduzeća osim kod onih iz t.14.); 14.) Naznaka mjenbenih potraživanja kod nearijskih osoba i poduzeća; 15.) Visina posjeda u stranoj valuti i devizama kao i inim vrijednostima; 16.) Visina posjeda u vrijednosnim papirima uz točnu specifikaciju istih; 17.) Vrijednost skladišta, kao i inventara prema stanju od 31. XII. 1940. i na dan stupanja i na kraju obrasca bila je Izjave o istinitosti podataka, Mjesto, Datum i Potpis.³⁹ Ove obrasce I. i II. obavezno su ispunjavali svi Židovi, polu-Židovi, bračni drugovi Židova one osobe koje su bile u mješovitim brakovima sa Židovima, nastanjenih na cijelom području NDH. Za Židove strane državljanke a koji su imali imovinu na području NDH (dionice, nekretnine i sl.), obrasce su popunjavali rođaci ili upravitelji te imovine. Djeca mlađa od 21 godine prijavljena su zajedno s roditeljima.⁴⁰

Ured je prema ovome, prvo stekao uvid u cjelokupni židovski imetak, potom je zakonskom odredbom od 9. listopada 1941. (*Zakonska odredba o podržavljenju imetka Židova i židovskih poduzeća*) bio i podržavljen sav imetak i sva imovinska prava osoba koje se smatraju Židovima, uz naknadu ili bez naknade, u korist NDH. Ured je od toga dana u ime države raspolagao cjelokupnom židovskom imovinom, upravljao njome, prodavao je i vršio sve relevantne pravne poslove. Kotarski sudovi kao grunтовni sudovi imali su dužnost u grunтовnim knjigama prenositi nekretnine Židova na NDH.⁴¹ Sve je to još potvrđeno drugom *Zakonskom odredbom o podržavljenju židovske imovine* od 30 listopada 1942. godine. Tom su odredbom sav imetak i sva imovinska prava Židova prešla formalno u vlasništvo NDH. Tom odredbom, pokušalo se stati na kraj pljačkama podržavljene imovine, odnosno Vlada NDH je dala mogućnost svim osobama koje su nezakonito došle u posjed podržavljene imovine da taj imetak vrate državi bez pravnih posljedica. Time se smatralo da „nema židovske imovine uobće“, izuzmu li se Židovi kojima je odredbom poglavnika priznato arijsko pravo, te ukoliko su oni uživali svoje nekretnine, smjeli su ostati u njima, ali na način da se njihove potrebe svedu u primjerene granice.⁴² Koliko je židovskog imetka podržavljeno? Prema procjeni ministra Državne riznice Vladimira Košaka (1908.-1947.) u istrazi 1946. država je mogla doći u posjed židovskog imetka vrijednog pet do šest

39 *Zakoni zakonske odredbe i naredbe proglašene od 27. svibnja do 30. lipnja 1941.*, Knjiga II. (svezak 11.-20), uređuje A. Mataić., 96.-104.; HR-HDA-1076, kutija 623.; Hedžbeli, Ponova, 6.

40 Hedžbeli, Ponova, 6.

41 Isto, 6.

42 Kisić Kolanović, *Podržavljenje imovine Židova u NDH*, 439.

milijardi dinara (predratnih) koji se sastojao uglavnom od nekretnina i trgovačkih radnji. Dragocjenosti je moglo biti podržavljeno u vrijednosti tri do četiri milijuna, a ostalih pokretnina u vrijednosti pet do šest milijuna. Prema Košaku, ukupna vrijednost podržavljenog imetka kretala se od 13 do 16 milijuna predratnih dinara.⁴³

Prijava imetka kutinskih Židova

Prema podacima iz popisa od 31. III. 1931. u kutinskom kotaru bilo je 60 Židova,⁴⁴ dok je prema podacima koje je židovska kutinska općina slala Savezu jevrejskih veroispovednih opština 1940./1941. općina imala 132 člana koji su spadali pod nadležnost kutinske općine i plaćali bogoštovni prinos.⁴⁵ Općina je brojala više članova nego li je popisano Židova u kutinskom kotaru jer je nadležnost kutinske židovske općine bila teritorijalno šira od kutinskog kotara. Sjedište židovske općine bilo je u Kutini, a pod kutinsku židovsku općinu spadali su Židovi koji su stanovali na području kotara Kutina, upravnog kotara Čazma izuzev općina Dubrava i Štefanje. Iz upravnog kotara Novska pod kutinsku općinu spadali su Židovi koji su stanovali u općinama Nova sela, Lipovljani i Međurić i iz upravnog kotara Garešnica, Židovi koji su stanovali u općini Vukovje.⁴⁶ Koliko je točno bilo Židova u mjestu Kutini a koliko po ostalim mjestima po uspostavi NDH teško je sa sigurnošću ustvrditi. Ovdje u ovom radu donosimo popis prijave židovskih obitelji koje su prijavljivale imovinu samo iz Kutine a ne i po drugim mjestima kutinskog kotara (Popovača, Ludina). Pobrojivši članove obitelji koje su stanovali u Kutini i Banovoj Jaruzi sredinom 1941. godine ispada da je u Kutini stanovalo 52 Židova.⁴⁷ Ta brojka nije konačna, jer se u nju ne ubrajaju oni Židovi koji nisu imali nikakva imetka, koji su stanovali kod svojih rođaka (Fleishackeri), kao ni osobe s više od 21 godinom života, a koja su stanovala sa roditeljima a njihovi roditelji nisu imali uputu od vlasti da ih prijave. Tu nisu niti navedeni oni Židovi koji su imali zavičajnost u Kutini, a stanovali su negdje drugdje, npr. u Zagrebu (Paula i Vanda Aush, Šarlota König, Blanka Leddecki i Zdenka Marković rođ. Leddecki). Iz svega ovog vidljivo je da je broj kutinskih Židova ipak nešto veći.

Od 26. do 30. lipnja 1941. kutinski Židovi dostavili su na Poglavarstvo trgovišta Kutina za Ministarstvo državne riznice, Uredu za podržavljene imetak, popis svoje imovine. Na popisu se nalaze 32 prijave, odnosno 31 židovska kutinska obitelji koja je prijavila imetak i prijava Pučka štedionica d.d. iz Kutine. Odnosno imetak je prijavilo 30 židovskih obitelji jer su Slavko Weiss i supruga Zlata, svaki zasebno prijavljivali imetak a spadaju u jedno kućanstvo. Od ovih 30 obitelji četiri su nastanjene u Zagrebu, dvije su u Banovoj Jaruzi, a ostatak njih 24 živi u Kutini. Obrazac 2 – vlasnici poduzeća ispunila su njih petorica. Vjekoslav Singer koji je držao trgovinu mješovite robe; Josip Rehnitz krojačku radnju, Šimun Satler- manufakturu za proizvodnju soda vode, Marko Spiegler imao je gostionicu i mesnicu, a Olga Steiner trgovinu mješovite

43 Isto, 444.

44 Franko Mirošević, Narodnooslobodilački pokret u Moslavini 1941.-1945., *Radovi*, vol. 13 (1), Zagreb, 1980., 89.-206.;

45 Jevrejske opštine u Jugoslaviji, *Jevrejski narodni kalendar, 1940.-41.*, Beograd-Zagreb, 1941., 186.

46 HR-HDA-80, Odjel za bogoštovlje i nastavu, (BiNZV) kutija 512/1907., Pravila izraelitske bogoštovne općine u Kutini.

47 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

robe na malo.⁴⁸ Državno ravnateljstvo za gospodarstvenu ponovu u Zagrebu je sve spise oko imovine kutinskih Židova zaprimilo 25. srpnja 1941. Da su podaci istiniti potvrđivao je svojim potpisom tadašnji načelnik Kutine, Vinko Jaklić.⁴⁹

Prvi dokument koji se odnosi na popis židovske imovine je dopis Pučke štedionice d. d. Kutina na Općinsko poglavarstvo Kutina datiran 1. srpnja 1941. U dopisu se navodi da „dopisom Zakonske odredbe o obavezi imetka Židova br- CL.-348 Z.P. 1941. od 5. lipnja“ javljaju da je od 10.000 emitiranih dionica na zadnjoj održanoj glavnoj skupštini 138 bilo u vlasništvu 2 Židova po rasi g. dr. Nathana Politzera“. U prilogu su poslali i popis dioničara „koji su po njihovom mišljenju po rasi Židovi, ali pozitivnih podataka o tome nemaju“. Na popisu je 30 dioničara „koji su po rasi Židovi“, a koji su u svojim rukama imali ukupno 1.360 komada dionica. Na popisu se navode Viktor Ausch (39 dionica), Samuel Betlheim (64 dionice), Slavoljub Pollak (103), Samuel Goldschmidt (14), Iso Goldschmidt (11), Berta Goldschmidt (8), Slavko Betlheim (232), Dr. B. Neuman (4), Samuel Fleischhacker (9), Alfred Feldbauer (1), Imbro Berger (229), Josef Neuman (10), dr. Nathan Politzer (138), Vatroslav Steiner (19), Zora Felix (40), Vjekoslav Singer (20), A. Müller (2), David Grünbaum (30), Arnold Hoffman (10), Jakob Kraus (10), Filip Klein (9), dr. Josip Kreč (10), Ignatz Rehnitz (30), Oskar Ausch (125), M. Leitner (19), Mavro Löwinger (10), A. Dreisseiger (130), dr. Arnold Pulgram (50), H. Heinrich (1), H. Gross (1).⁵⁰

Potom slijede prijave imovine kutinskih židovskih obitelji koje ovdje navodimo poimeničnim redom, kako su navedene.⁵¹

1. Atijas Samuel, stanuje u Kutini, u Crkvenoj ulici. Rođen je 6. travnja 1897. u Prijedoru, zavičajnik je u Bihaću, a državljanin NDH. Državnu pripadnost ima po precima, a zavičajnost je stekao po rođenju. Na ove prostore njegovi „pretci“ doseli su se u „XV. vijeku iz Španije“. Po vjeri je „mojsijevac“, oženjen. Supruga mu se zove Hana (Sara?) rođ. Kajon, mojsijevka koja ima zavičajnost i državljan-

48 HR-HDA-1076, kutija 623, spis br. 26871. U popisu su navedene obitelji po redu kako su prijavljivale imovinu i koji su sve obrazac predavale: Politzer dr. Nathan (Kutina, obrazac 1); Feldbauer Jelka (Kutina, obrazac 1); Feldbauer Alfred (Kutina, obrazac 1); Singer ud. Julijana (Kutina, obrazac 1); Singer Vjekoslav (Kutina, obrazac 1. i 2.); Weiss Slavko (Kutina, obrazac 1); Weiss Zlata (Kutina, obrazac 1); Inž. Weiller Adolf (Kutina, obrazac 1); Rehnitz Josip (Kutina, obrazac 1); Rechnitz Ignac (Kutina, obrazac 1); Atijas Samuel (Kutina, obrazac 1); Steiner Olga (Kutina, obrazac 1 i 2); Freiburger dr. Nikola (Kutina, obrazac 1); Vojković ud. Etelka (Kutina, obrazac 1); Satler Šimun i Terezija (Kutina, obrazac 1 i 2); Eisinger Ivanka (Banova Jaruga, obrazac 1); Eisniger Paulina (Banova Jaruga, obrazac 1); Špiegler Makso i Selina (Kutina, obrazac 1 i 2); Vaić Marko (Kutina, obrazac 1); Ausch Paula i Vanda (Zagreb, obrazac 1); Ledecy Blanka (Zagreb, obrazac 1); Paspal Gabrijela rođ. Ledecy (Zagreb, obrazac 1); Marković Zdenka rođ. Ledecy (Zagreb, obrazac 1); Trilnik Mojsije (Kutina, obrazac 1); Ledecy Emanuel (Kutina, obrazac 1); Engelmann Oto (Kutina, obrazac 1); Kreč(ć) Zlata (Kutina, obrazac 1); Polak Makso (Kutina, obrazac 1); Bleicher Herman (Kutina, obrazac 1); Pučka štedionica d.d. (Kutina, obrazac 1); Rechnitz Josip i Ignatz (Kutina, obrazac 2); König Šarlota (Zagreb, obrazac 1)

49 HR-HDA-1076, kutija 623, spis br. 26871.

50 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26870

51 Opaska autorice. Podaci iz prijava navode se onako kako su pisani u prijavi izuzev brojeva katastarskih čestica. U samim prijavama navode se i brojevi katastarskih čestica, međutim zbog zaštite podataka a i da ne opteretimo tekst brojevi su ispušteni. Međutim, dostupni su čitateljstvu u arhivskom fondu HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26870

stvo NDH. Djeca: Cevi (Sevi) 19 godina, Židov po rođenju i sada mojsijeve vjere, živi u Kutini. Salamon 13 godina, Židov po rođenju i sada mojsijeve vjere; Azriel 8 godina, Židov po rođenju i sada mojsijeve vjere. Obitelj posjeduje nekretnine gradilište sa 1 gospodarskom zgradom u Kolodvorskoj ulici. Približna vrijednost nekretnina je 50.000 dinara, a godišnji prihod nekretnine je oko 1.000 dinara, a čisti prihod 300 dinara. Nekretnina je nabavljena 9. kolovoza 1939. za iznos od 26.700 dinara. Po zanimanju je, mjernik, ovlaštenu geodeta i inženjer. Ovlaštenje je dobio od Ministarstva Finansija Kraljevine Jugoslavije, Odjeljenje katastra i d.d. od 19. augusta 1938. Kancelarija mu se nalazi u Crkvenoj ulici u Kutini u zgradi Hrvatske seljačke zadruge. Za prvo tromjesečje 1941. prihodi su mu iznosili 13.000 dinara, a za cijelu 1940. 36.000 dinara. Kod njega je zaposlen Andrija Šoštar, crtač i mjernički pomoćnik za 50 din dnevno. Zajednička prometna vrijednost sprava u uredu iznosi 8.000 dinara. Na dan podnošenja ove prijave obitelj je raspolagala u gotovini iznosom od 9.500 dinara i 800 u kovinama. Od plemenitih kovina obitelj je imala 1 vjenčani prsten vrijedan 250 dinara te tri sata za ruku vrijedna 500 din. Uz to, obitelj je imala udjele u „Napretkovoju zadruzi“ u Sarajevu za osiguranje i štednju z.s.o.j. 1 udio od 20 din i u „Melaha“, kreditna zadruga s.o.j. u Sarajevu 5 udjela od 500 din. U Poštanskoj štedionici imali su uložnu knjižicu sa iznosom od 1.682 din. Privatnici; Oto Mesler iz Siska bio im je dužan 75 din; Milan Mesler iz Siska 225, Đuro Salaj iz Sigeteca 250 din i Marija Horčička 1200 dinara. Ostala imovina kućanstva bila je procijenjena na iznos od 20.000 dinara. Ostala imovina bila je podijeljena ovako: životna polica na 10.000 din od 1936. do 1956. Kod „Napretkove zadruge“ za osiguranje u Sarajevu; dvije životne police po 10.000 din od god. 1935. za osiguranje djece kod Assicurazioni Generali u Trstu. Jedna dospijeva 1959. a druga 1953., i jedna životna polica na 50.000 dinara od 1923. kod Rosalije Fonsijer. Od godine 1930. prestao je plaćati pa je polica reducirana. Njegova dugovanja iznosila su: bio je dužan Rosaliji Fonsijer, osiguravajuće društvo u Beogradu 2950 din po zaduženju na polici životnog osiguranja; potom Salamonu B. Kabilji iz Sarajeva 6.000. mjenični dug te Zagrebačkoju inženjerskoju komori 700 dinara za komorski prirez i posmrtni fond; Napretkovoju zadruzi u Sarajevu dugovao je 950 din. za osiguranje protiv nezgode, Poreskoju upravu za porez oko 2.000 dinara i općinski namet oko 1.000 din. Iskaz je dao 30. lipnja 1941.⁵²

2. **Udovica Ausch Paula i kćer Ausch Vanda.** Stanuju u Zagrebu u Boškovićevoj ul. 3; Paula Ausch rođena je 27. IV. 1885. u Petrinji, a kćer Vanda 4. II. 1912. u Zagrebu. Obje su bile zavičajnice i državljanke Hrvatske. Obje su rođene u židovskoj vjeri, međutim Paula Ausch je 1940. krštena u rimokatoličkoju vjeri, a kći je i dalje ostala u židovskoj. Paula je bila supruga Oskara Auscha, židova koji je umro 1937. Majka je bila kućanica, a kći studentica šumarsko-poljoprivrednog fakulteta u Zagrebu. Majka je bila vlasnica 220 komada dionica Pučke štedionice Kutina d.d. Obje su suvlasnice posjedovale nekoliko nekretnina u poreznoj općini Kutina (šuma u Levi, neplodno zemljište u Levi, pašnjak u Levi; šuma u Levi, kuća u mjestu br. 298; vrt u mjestu, površina 706 čhvati, vrt površine č1032, oranica u Sečevini, livada, put u Levi, tri oranice u mjestu i oranicu u Sečevini). Suvlasnice su posjedovale u poreznoj općini Repušnica 46 rali 446 čhvati. Faktično su po-

52 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

sjedovale cca 3 rali, jer su 43 rali i 446čhvati rasprodale žiteljima sela Repušnice i novodoseljenicima, a isti nisu na sebe gruntovno to prenijeli. U poreznoj općini Zbjegovača na svoje ime posjedovale su 8 rali i 1270 čhvati, a faktično posjeduju cca 5 rali, jer su ostatak prodale. Imale su posjede i u Srpskom Selištu i oni se i dalje vode na njihovo ime, no prodale su ih cca prije 15 godina, no novi kupci nisu ih gruntovno prenijeli. Slična situacija je i u poreznoj općini Šartovac, Husain i Mikleuška, gdje su imale posjede no njih su isto prodale, a novi vlasnici ih nisu gruntovno prenijeli. Sva ova navedena zemljišta rasprodana su prije 1940. Od pokretnina posjeduju 1 trijer za kukuruz, 1 trijer za pšenicu o pokućstvo. Prihod od nekretnina i kuće iznosi bruto 19.600 din, a čisti prihod cca 7300 din. Nekretnine su kupljene 1905., a one su ih po ostavini naslijedile, te ne znaju po kojem su iznosu kupljene. (Tu je navedena opaska načelnika je na području općine Kutina nekretnine vrijede cca 1,000,000 dinara.) Paula ud. Ausch je uz to imala kod Pučke štedionice d.d. Kutina tekući račun na kojem je bilo 4.500 din. Izjavu o imovini predale su 30. lipnja 1941. u Zagrebu.⁵³

3. **Blacher Herman**, stanuje u Crkvenoj ul. u Kutini Rođen je 1. studenog 1884. u Zagrebu, državljanin je Hrvatske, a zavičajnik grada Zagreba. Državljanstvo je stekao po roditeljima, a zavičajnost 8. srpnja 1913. Od rođenja živi u Hrvatskoj, po vjeri je „mojsijevac“. Oženjen s Helenom rođ. Rosenberg, hrvatskom državljanicom i mojsijevkom. Po zanimanju je bankovni činovnik a namješten je kod Pučke štedionice d.d. Kutina sa mjesečnom plaćom bruto od 2500 din. Nekretnina ne posjeduje. Od vrijednosti ima samo gotovinu u iznosu od 320 din. Sa suprugom stanuje kao podstanar kod Zlate ud. Kreč, posjeduje nešto namještaja odjeće i obuće u iznosu od 5.000 din. Izjavu dao 26. lipnja 1941. u Kutini.⁵⁴
4. **Eisinger Ivanka**, stanuje u Banovoj Jarugi. Rođena je 25. VIII.1932. u Banovoj Jarugi. Hrvatska državljanica je i zavičajnica u Banovoj Jaruzi. Po vjeri je „židovske“. Nije udata. Posjeduje u zemaljskoj zajednici Zbjegovača jednu osminu urbarskog prava. Uz to posjeduje kuću (na br.11) od 105 čhvati, te nekoliko zemljišta. Ukupno 7 rali 439 hvata. Kako se štala osušila, posjeduje i nekoliko drvenih greda za izradu nove. Zemljište je zapušteno kao i vinograd koji ima 7800 čokota. Zemljišta su kupljena 1936. godine za 15.550 din. Ima i jednu kravu koju je kupila 1941. godine u iznosu 4200 din. Izjavu je dala u Banovoj Jaruzi 28. lipnja 1941. zajedno sa Velimir Eisingerom (vjerojatno brat, op.a.)⁵⁵
5. **Engelman Oton**, živi u Kutini na kućnom broju 392. Rođen je 25. siječnja 1899. u Novoj Bukovici, kotar Podravska Slatina. Hrvatski je državljanin i zavičajnik općine Kutina. Državljanstvo je stekao po rođenju, a zavičajnost 1938. Od rođenja je u Hrvatskoj i mojsijeve je vjere. Oženjen je s Ružicom rođ. Spigler, hrvatskom državljanicom, mojsijevkom. Ima sina Zlatka, rođ. 14. VIII. 1929., Židova. Po zanimanju je zvaničnik III. Grupe kotarskog suda u Kutini sa godišnjom plaćom od 15.600 dinara. Od nekretnina posjeduje kuću broj 392 u Crkvenoj ulici br.1649 p. o. Kutina čestica br.7. u derutnom stanju. Približna vrijednost kuće iznosi 35.000 dinara. Nekretnina je nabavljena 1905., no ne zna po kojoj cijeni, jer ju je naslijedio po ocu pok. Ignacu Spigleru koji je umro 1931. Uz to posjeduje i nekretnine

53 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

54 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

55 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

ul. br. 1649 p.o. Kutina i to česticu br.8. vrt sa 864čh; oranicu sa 1 ral 176 čh; 1175 livada sa 1 ral 1598 čh. Vrijednost tih nekretnina je 45.000 dinara, a bruto prihodi 6000 dinara a čisti 4000 dinara. Vlasnica ovih nekretnina je supruga Ružica Engelman i ne zna se po kojoj cijeni budući da je ostavina. Od vrijednosti obitelj posjeduje 500 dinara u novčanicama te 2 potrgana svijećnjaka. Od namještaja posjeduju dvije sobe starog pokućstva u vrijednosti od 2000 dinara, odjeću, rubeninu i posteljinu u vrijednosti od 2500 dinara i ne kuhinjski namještaj u iznosu od 1200 dinara. Duguju Trgovačkoj obrtnoj banci d.d. Ivanić Grad 15.000 dinara kao uzgredna hipoteka, glavna hipoteka ul. br. 129 p. o. Kutina, državnom eraru 5.153 dinara i općinskom poglavarstvu Kutina 1.482 dinara. Izjavu dali 28. lipnja 1941. u Kutini.⁵⁶

6. **Eisinger Paula**, živi u Banovoj Jaruzi. Rođena je 4. IV. 1908. u Sarajevu. Hrvatska je državljanica a zavičajnica Banove Jaruge. Po vjeri je „židovske“ i udata je za Velimira Eisingera, židova iz Banove Jaruge. Po zanimanju je gostioničarka. Posjeduje je 4/8 urbarskih prava u zemaljskoj zajednici Zbjegovača te u Banovoj Jaruzi česticu 306 od 724 hvati i česticu 307 od 1316 hvati, 2 krave. Jednu kupila prije 5 godina kao junicu za 1100 din, a drugu kupila 1940. za 3300 din. Od vrijednosti posjeduje 1500 din. (novca) u kovini. Podatke predala u Banovoj Jaruzi 28. VI. 1941.⁵⁷
7. **Feldbauer Jelka, rođena Tomašić, arijevska** (podvučeno, op.a.), stanuje u Kutini, Kolodvorska ulica bez broja. Rođena 26. siječnja 1905. u Karlovcu, hrvatska državljanica i zavičajnica u Karlovcu. Državljanstvo i zavičajnost stekla po rođenju. Vjere rimokatoličke. Udana za Siegfrieda Feldbauera, Židova, hrvatskog državljanina i zavičajnika iz Kutine. Djeca: Josip dvije godine i 2 mjeseca, arijevskih prava i rimokatoličke vjere po rođenju. Po zanimanju učiteljica ženskog ručnog rada u Građanskoj školi u Kutini. Mjesečna plaća iznosi 1770 dinara. Posjeduje nekretninu uložak br. 1892, broj čestice 1376/12, pašnjak u Sečevini, sada sagrađena prizemnica od cigle, još nedovršena. Približna vrijednost nekretnine je 130.000 dinara. Zemljište je kupila za 10.050 dinara od općine Kutina 1940. godine. Od vrijednosti posjeduje 2000 dinara u papiru, a od dragocjenosti 2 vjenčana prstena i jedne naušnice sve skupa vrijedi 500 dinara. Posjeduje mikroskop vrijedan 4000 dinara a od namještaja jednu spavaću sobu i jedaću sobu vrijedne 15.500 dinara. Odjeću i ostale predmete kućanstva u vrijednosti od 7.000 dinara.⁵⁸
8. **Feldbauer Alfred i pokojna Ema** (nasljed. Sigfried i Helena udata Freiburger). Stanuje u Kutini na Tomislavovom trgu 303. Rođen je 3. listopada 1883 u Sisku. Hrvatski je državljanin i zavičajnik u Kutini. Državljanin je po rođenju a zavičajnik od 1912. godine. Po vjeri je „židovske“ i udovac je. Supruga mu je bila Ema rođ. Fleischhacker, židovske vjere i po rođenju iz Kutine. Po zanimanju je pekar i poljoprivrednik. Posjeduje je nekoliko nekretnina u Kutini na Tomislavovom trgu 105/303 dvor, vrt, kuća jednokatnica sa gospodarskim zgradama, za stanovanje 208 i 62 čhv. Prometna vrijednost nekretnine je 250.000 din. Sa živim i mrtvim inventarom. Godišnji prihod bruto je 9600, a čisti 3000 din, Nekretnine su dobivene ostavinom 1920., a 1923. nadograđene. Potom u Kolodvorskoj ulici br. 309. posjeduje kuću i dvor. Kuća je drvena, 184 čhv, sa gospodarskim zgradama

⁵⁶ HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

⁵⁷ HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

⁵⁸ HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

i prometna vrijednost nekretnine je 60.000 dinara. Nekretnina je stečena 1920. godine, a nekretnini živi kćer kojoj je predano na uživanje. Uz to posjeduje kuću br.96 i dvor te klijet u Novom brdu, oranice u Husainu, Stečevini i Novom brdu, livade u Zamilju, šikaru u Novom brdu, šumu u Novom brdu i Tresici, pašnjake u Stečevini i Novom brdu, te vinograd u Novom brdu u prometnoj vrijednosti od 300.000 dinara, sa godišnjim bruto prihodom od 60.000 dinara, a čistim 15.000 dinara. Dio ovih nekretnina je kupljen 1913. za 1500 kruna; 1914. za 2400 kruna, 1916. za 3700 kruna, 1917. za 800 kruna, 1920. za 30.000 din, 1927. za 12.500 din; za 1930. za 25.000 dinara, 1931. dio za 23.000 dinara, a dio za 35.000 dinara; 1932. za 7705 din; 1935. za 6500 dinara, 1936. za 1000 dinara; 1937. za 1400 din; 1938. za 12.050 din. Sve ove nekretnine su u polovici vlasništva Alfreda i pokojne Eme Feldbauer (njihovi nasljednici su Sigfried Feldbauer i Helena Freiburger). Napominje da uzdržava sinovca Sigfrieda i šogoricu Herminu Spitzer rođ. Flesichhacker koji rade na gospodarstvu te nemaju nikakova drugog prihoda. U zakup je dao svoju pekarnicu uz najamninu od 500 din mjesečno i iznajmljuje lokal za sitničariju u iznosu od 300 din. Posjeduje u papiru vrijednosti od 4000 dinara i 800 u kovini. Od srebra posjeduje srebrni sat i dozu u vrijednosti od 1000 dinara. Isto tako posjeduje uložnu knjižicu sa štednim ulogom kod Pučke štedionice d.d. Kutina sa dospjetkom 26. studenog 1942. U iznosu od 4500 dinara te u Zanatskoj štedionici i kreditnoj zadruzi s.o.j. Kutina člansku iskaznicu sa 10 din tjedno štednje na 208 tjedana. Posjeduje i 2 spavaće sobe, i jednu jedaću, kuhinjski namještaj, gostioničarske uređaje u ukupnoj vrijednosti 16.000 dinara. Odjeću i ostalu imovinu kućanstva u iznosu od 7.000 dinara i zalihe vina (30 hl) u iznosu od 30.000 dinara te životno osiguranje kod Osiguravajuće zadruge „Croatia“ br. police 31 862 na osiguranje od 40.000 dinara, vrijednosti prema uplati 12. 604, 64 dinara. Istovremeno duguje Poreskoj upravi u Kutini za porez 1940. i 1941. 6000 dinara i općini Kutina za namet 1940. i 1941. 4000 dinara. Izjavu dao 30. lipnja 1941. u Kutini.⁵⁹

9. **Freiberger dr. Nikola**, stanuje u Kutini u Kolodvorskoj ulici br. 309. Rođen je 7. XII.1899. u Zagrebu, hrvatskim je državljanin a zavičajnik u Samoboru. Državljanin po djedu Hinku Freiburgeru rođ. 1834. u Samoboru i po ocu Ladislavu rođ. 1865. u Samoboru. Vjere je židovske i oženjen je. Supruga je Helena Freiburger rođena Feldbauer iz Kutine, hrvatska državljanka, zavičajnica iz Kutine. Imaju jednu kćer Francisku 9 godina staru, židovske vjere. Po zanimanju je privatni liječnik. Ovlast za vršenje zvanja dobio je 16. kolovoza 1938. od liječničke komore u Zagrebu. Ordinacija mu se nalazi u Kolodvorskoj ulici br.309, na mjestu gdje i stanuje. Bruto prihod ordinacije iznosi 20.000 dinara, a vrijednost ordinacije instrumenata i uređaja 35.000 dinara. Posjeduje u gotovini 2000 din u papiru i 350 u kovini. Od dragocjenosti posjeduje 2 bračna prstena, 3 ženska zlatna prstena, 2 zlatna lančića, privjesak za sat, sve ukupne vrijednosti 6000 dinara. Od pojedinaca (dostavljen poimenični popis) potražuje 5.305 dinara od čega je polovica neutjeriva. Posjeduje spavaću sobu 8000 dinara; jedaću sobu 9000 din; radnu sobu 4000 din; kuhinja u predsoblje 1500; posteljina i rubenina 33.000; odjeća za djecu, sebe i ženu 4500 din i živežne namirnice 900. Od dugovanja duguje u trgovini Samuela Fleischhackera, židova, u Vinkovcima 1.090 din i u Zagrebu za ljekove 4.600 din. Izjava dana 29. lipnja 1941.⁶⁰

59 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

60 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

- 10. König Šarlota**, stanuje u Zagrebu, Županova 5. I. kat. Rođena 15. III. 1896. u Budimpešti. Hrvatska je državljanka, a zavičajnica u Kutini. Državljanstvo i zavičajnost stekla 1916. Na prostor NDH došla kao dijete 1898. godine. Po vjeri je židovka udana za arijevca Valenta Königa, hrvatskog državljanina, arijevca i rimokatolika po rođenju. Stanuju u Zagrebu u Županovoj 5/I. Po zanimanju je kućanica. Posjeduje kuću u Kutini u Kolodvorskoj ulici 314 u vrijednosti od 100.000 dinara sa godišnjim prihodom bruto od 6000 din, a čisti 2500 din. Izjavu dala 23. lipnja 1941. u Zagrebu.⁶¹
- 11. Kreč Zlata**, stanuje u Kutini u Crkvenoj ulici 435. Rođena je 11. listopada 1880. u Zagrebu. Hrvatski je državljanin i zavičajnica iz Kutine. Državljanstvo je stekla po roditeljima, a zavičajnost 1891. Po vjeri je mojsijeve i udovica je. Djeca su Branko 38 godina, mojsijevac živi u Garešici i Slavko, 36 godina, mojsijevac, živi u Zagrebu. Od nekretnina posjeduje kao suvlasnica ½ kuću za stanovanje u Kutini, Crkvena ul. 435, koja vrijedi 85.000 dinara. Prihodi bruto od kuće su 6000 dinara, a čisti 3000 dinara. Kuću je izgradio njezin pokojni suprug 1904., a cijena izgradnje nije poznata. U Zagrebu je suvlasnica 1/3 kuće za stanovanje na Sv. Duhu br.76 (čestica 8790/8) koja vrijedi 68.330 din. Kupljena je 1933., prihodi od kuće (1/3) bruto su 4.800 dinara, a čisti 2.303. te suvlasnica 1/4 kuće za stanovanje u Zagrebu, Vlaška ul. 59 (čestica 2516). Kuća je nasljedstvo od roditelja i ukupna vrijednost joj je 300.000 dinara. Prihodi ¼ bruto su 16.410, a čisti 6052 din. Od vrijednosti u novcu posjeduje u papiru 640 din i u kovini 60 din. Od plemenitih kovina 1 zlatni lanac cca 12 gr; 4 prstena cca 8 gr; medaljon cca 4 gr; narukvica cca 12 gr; 1 zlatna olovka i 1 par gumba cca 8 gr. Uz to posjeduje zlatni ženski sat i zlatnu iglu. U poduzećima vlasnica je dionica u Novskoj dioničkoj štedionici 30 komada svaka 100 din; i 30 kom po svakoj 75 din: U pučkoj štedionici d.d. Kutina 10 komada u iznosu 25 din; i u Prvoj hrvatskoj štedionici Zagreb 2 četvrtine. Na uložnoj knjižici u Pučkoj štedionici d.d. Kutina ima 14.406 din. Posjeduje namještaj: spavaća soba, blagovaona i mala soba sveukupne vrijednosti cca 15.000 dinara, živežne namirnice za dnevnu uporabu, odjeća i razna imovina cca 3.000 dinara. Izjava dana 28. VI. 1941. u Kutini.⁶²
- 12. LedECKI/Ledetzki Blanka**, stanuje u Zagrebu u Klaićevoj 27. Rođena je 24. XI. 1914. u Kutini. Hrvatska je državljanka i zavičajnica u Kutini. Po rođenju je stekla državljanstvo i zavičajnost. Rođena je u mojsijevoj vjeri, a sada je rimokatolkinja. Neudata je i po zanimanju je činovnica to bez namještenja. Od nekretnina vlasnica je 1/3 stambene kuće u Kutini kbr. 300. Vrijednost kuće je 210.000 dinara, a njezinog dijela 70.000 dinara. Godišnji bruto prihod kuće je 10.800 a čisti 8.460. Kuću su kupili njezini roditelji Emanuel i Josipa/Josefina LedECKI 1914. a na dječicu prenesena 1923. godine. Od gotovine posjeduje 2000 din u papiru i odjeće u vrijednosti od 2500 dinara. Izjavu dala u Zagrebu 30. lipnja 1941.⁶³
- 13. LedECKI Emanuel zvan Muki**. Stanuje u Kutini na Tomislavovom trgu 300. Rođen 14. svibnja 1862. u Kutini. Hrvatski je državljanin i zavičajnik Kutine. Državljanstvo i zavičajnost stekao po roditeljima. Po vjeri je mojsijevac i oženjen sa Josefonom/Josipom rođ. Wetzelberg, hrvatskom državljankom, mojsijevom iz

61 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

62 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

63 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

Kutine. Po zanimanju je privatnik i živi od potpore djece. Nekretnina ne posjeduje. Od gotovine posjeduje 840 dinara u gotovini u papiru i 25 u kovini. Od namještaja posjeduje spavaću sobu, blagovaonu, služinsku sobu, kuhinja u vrijednosti cca 4.000 dinara te živežne namirnice za dnevnu uporabu, odjeća i obuća u vrijednosti od cca 2200 dinara. Izjava dana 28. juna 1941. u Kutini.⁶⁴

- 14. Marković Zdenka, rođ. Ledeki.** Stanuje u Zagrebu u Paoletićeva 12. Rođena je 14. VI. 1905. u Kutini. Hrvatska je državljanka i zavičajnica u Zagrebu. Državljanstvo i zavičajnost stekla po rođenju. Po rođenju je mojsijeve vjere a sada je grko-istočne. Udana je za Pavla Markovića, državljanina NDH, arijevca, po rođenju grko-istočnjaka. Djeca: Ljerka rođena 9. VII. 1936., arijevka, grko-istočnjakinja i Bogdan rođ. 25. V. 1940. arijevac, grko-istočnjak. Po zanimanju kućanica. U Kutini posjeduje 1/3 stambene prizemne kuće kbr.300. Vrijednost ukupna kuće je 210.000 dinara, a njezina 70.000 din. Godišnji prihod kuće bruto je 10.800, a čisti 8460. Kuća je kupljena po roditeljima Emanuelu i Josipi Ledeki 1914, a na djecu prenesena 1923. Od vrijednosti posjeduje u gotovini 1100 dinara i u dragocjenostima 1500 dinara. Posjeduje i namještaj u iznosu od 3000 dinara. Izjavu predala u Zagrebu 30. lipnja 1941.⁶⁵
- 15. Paspas Gabrijela rođ. Ledeki,** stanuje u Zagrebu u Jurjevskoj ul. 16. Rođena je 29. lipnja 1903. u Kutini. Hrvatska je državljanka po rođenju. Po rođenju je izraelske vjere, a od 1923. rimokatolik. Udana za dr. Maksimilijana Paspas, hrvatskog državljanina, rimokatolika. Suprug je po ocu čisti arijevac u svim koljenima. U drugom koljenu predaka njezina supruga po majci ne može se uslijed današnjih prilika sa sigurnošću utvrditi rasna pripadnost jednog pretka. Uslijed toga podnesena je u tu svrhu molba na Ministarstvo unutarnjih poslova rasno političko povjerenstvo molba radi utvrđivanja rasne pripadnosti. Radi toga rasna pripadnost moga supruga i njezine djece nije do pisanja izjave utvrđena. Djeca: Renata 17 godina, vjera sada i po rođenju rimokatolik i sin Aleksandar, 13 godina, vjera sada i po rođenju rimokatolik. Po zanimanju kućanica. Od nekretnina posjeduje 1/3 stambene prizemnice u Kutini kbr. 300, čija je njezina vrijednost 70.000 dinara. U kući stanuju njezini roditelji koje ona sa sestrama uzdržava. Na kuću je unesena tvrtka Hertmann iz Zagreba sa na mene otpadajućim dijelom od 20.000 din. Izjava dana u Zagrebu 30. lipnja 1941.⁶⁶
- 16. Polak Makso.** Stanuje u Kutini, Crkvena ulica kbr. 384. Rođen je 30. kolovoza 1883. u Kutini. Hrvatski državljanin je i zavičajnik u Kutini. Državljanstvo i zavičajnost je stekao 1909. Otac Filip mu se doselio iz Mađarske no ne zna od kuda. Po vjeri i po rođenju i sada je mojsijevac. Udovac je. Ima kćer Josipu, Židovku, mojsijeve vjere 20 godina staru. Po zanimanju je ratar. Od nekretnina posjeduje kuću za stanovanje u Crkvenoj ulici br. 384 koja je vrijedna 40.000 dinara. Kupio ju je 17. X. 1910. za 8.000 dinara, posjeduje i vrt koji se nadovezuje na kuću 340 hvati. Vrijednost vrta je 3000 dinara, godišnji prihod je 800 din, a čisti 500 din. Vrt je kupio kada i kuću te posjeduje oranice u Glogovcu 2 rali i 307b čhv. Vrijednost oranice je 40.000 dinara, s godišnjim prihodom od 4.000 dinara, a čisti 3.000 dinara. Sve je kupljeno 4. VIII. 1923. za 40.000 dinara. Od vrijednostima

64 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

65 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

66 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

posjeduje gotovi novac u iznosu od 1200 din. Od namještaja posjeduje 2 sobe namještaja starog vrijedno oko 1300 din i kuhinjski namještaj, odjeću, rubenu, posteljenu sveukupno vrijedno 1000 dinara i 1 krmaču vrijednu 1000 dinara. Duguje Okružnoj blagajni Bjelovar 112 kr. I 10 fil; Prvoj hrvatskoj štedionici d.d. Zagreb sa troškovima parnice u iznosu oko 50.000 dinara; Singeru Albertu, arijevcu iz Kutine 22.800; Andru Ostojiću, arijevcu iz Kutine 1900 dinara: općinskom poglavarstvu u Kutini 23.000 dinara; Patria d.d. Zagreb 7.400 din; Državni erar 22.000 din; Okružni ured za osiguranje radnika 949,30 din; Kempfelj Antun, arijevac iz Kutine, neuknjiženo 1.200 din; Franciska Hafner, arijevka iz Kutine 1.000 din; Nikola Blagović, arijevac iz Kutine 1200din; Mato Petrak, arijevac iz Kutine 500 din i Mijo Kumpes, arijevac iz Volodera 4.200 din. Izjavu dao u Kutini 28. lipnja 1941. ⁶⁷

17. Politzer dr. Natan. Stanuje u Kutini kbr. 435. Rođen je 27. VIII. 1864. u Csököly. Hrvatski je državljanin, a zavičajnik u Kutini. Državljanstvo i zavičajnost stekao 1892. U Hrvatsku stigao 1886. iz Mađarske. Po vjeri sada i po rođenju židov. Ne-oženjen. Po zanimanju umirovljeni županijski fizik. Prihodi su mu: 2069 dinara mjesečne mirovine. Ne posjeduje nekretnine. Od dionica posjeduje u pologu u Pučka štedionica d.d. Kutina 138 komada dionica. Od gotovine ima 600 dinara u papiru i 100 u kovini. Potražuje 90.000 od Stanka Kreča iz Zagreba, 48 000 dinara od Vjekoslava Singera iz Kutine u mjesečnim obrocima od 300 din. Tražbina je nesigurna jer dužnik materijalno slabo stoji. Izjavu dao 26. lipnja 1941. u Kutini. ⁶⁸

18. Singer Julijana, rođ. Ritscher. Stanuje u Kutini, Trg kralja Tomislava 365. Rođena je 12. rujna 1882. u Szent - Erzsébet (Szenterzsébethegy) Mađarska. Hrvatska je državljanka i zavičajnica u Kutini. Državljanstvo i zavičajnost stekla 1890., kada je i došla iz Mađarske. Udovica a pokojni suprug je bio Židov Albert Singer. Po zanimanju je domaćica i zemljoradnik. Vlasnica je grunta ul. br. 584, oranica od 8 jutara 1534 hv, vinograda od 1079 hv, šume od 3 jutra 1436 hv. Ukupne vrijednosti od 80.000 dinara. Prihod potječe od oranice, jer je šuma mlada, a vinograd stari i ozebao. Din oko 6000 godišnje u čistom prihodu 1.700 din; Kupljeno 1916. za 12.000 din. Vlasnica je i kuće u Kutini na Trgu kralja Tomislava 385 sa dvorištem i vrtom za stanovanje i trgovinu te magazina s uređenom gostionom i gospodarskim zgradama. Vrijednost nekretnine je 250.000 dinara. Prihodi bruto su 10.000 din u kući jer stanuje sama sa djecom i 3500 za iznajmljenu gostionu. Čisti prihod oko 8000 din. Ova nekretnina je kupljena 1919. za 100.000 Kr. Na navedenim nekretninama je suvlasnik u polovici istih dok je drugi vlasnik polovice sin Vjekoslav Singer. Od plemenitih kovina vlasnica je dva vjenčana prstena, svojeg i pokojnog muža i tankog lančića na vratu sve oko 20 grama. Alat i sprave za obradu gospodarstva posjeduje sin sa kojim zajednički obrađuje gospodarstvo. Posjeduje i namještaj u iznosu od 5000 dinara. Od dugovanja ima dug kao jamac za posuđeni novac Zori Baša iz Krka, pokrštenoj Židovki u iznosu od 150.000 dinara (uknjiženo) i dug dr. Nathanu Politzer, liječniku u Kutini, Židovu u iznosu od 50. 000 dinara. Izjavu dala u Kutini 29. lipnja 1941. ⁶⁹

67 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

68 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

69 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

19. Singer Vjekoslav, stanuje u Kutini , Trg kralja Tomislava 365. Rođen je 6. svibnja 1906. u Kutini. Hrvatski je državljanin i zavičajnik u Kutini. Državljanstvo i zavičajnost stekao po rođenju. Vjera sada i po rođenju mojsijeva. Oženjen sa Ruža Singer, mojsijevka, hrvatska državljanka. Bez djece. Po zanimanju je trgovac mješovite robe. Vlasnik je grunta ul. br. 584, oranica od 8 jutara 1534 hv, vinograda od 1079 hv, šume od 3 jutra 1436 hv. Ukupne vrijednosti od 80.000 dinara. Prihod potječe od oranice, jer je šuma mlada, a vinograd stari i ozebao. Din oko 6000 godišnje u čistom prihodu 1.700 din; Kupljeno 1916. za 12.000 din. Vlasnik je i kuće u Kutini na Trgu kralja Tomislava 385 sa dvorištem i vrtom za stanovanje i trgovinu te magazina s uređenom gostionom i gospodarskim zgradama. Vrijednost nekretnine je 250.000 dinara. Prihodi bruto su 10.000 din u kući jer stanuje sama sa djecom i 3500 za iznajmljenu gostionu. Čisti oko 8000 din. Ova nekretnina je kupljena 1919. za 100.000 Kr. Na navedenim nekretninama je suvlasnik u polovici istih dok je drugi vlasnik polovice majka Julijana Singer. Posjeduje i vrt ul.br. 373 i 700, vinograd i klijet u vinogradu sa dvorištem od 2 jutra 1570 hv, oranice od 1 jutro i 1405 hvati i šumu od 576 hvati. Ukupna vrijednost ovih nekretnina je 72.000 dinara. Godine 1940. Nadoplatio je cijeli vinograd preko 12.000 dinara jer je pozebao i peronospora ga je ubila. Inače je prosječni prihod bio 30.000 dina, a čisti 11.000 dinara. Nekretninu je kupio 1917. za 8.000 kruna. Od vrijednosti posjeduje gotovinu u papiru 16.050 din, i u kovini 220 din. Od vrijednosnih papira posjeduje 1 ratnu štetu sa 5397, broj 0997, 5 obveznica za likvidaciju Zemljoradničkih dugova. Od plemenitih kovina 2 vjenčana prstena i 3 lančića u iznosu od 1000 din. Isto tako, posjeduje uložnu knjižicu u Pučkoj štedionici d.d. Kutina sa 831,50 din i u poštanskoj štedionici 2000 din. Od privatnih osoba potražuje uknjiženo 4.711, 61 din Pavao Kenfelja, arijevac, neutjerivo, zemljoradnik; 22 000 din od Makso Pollak, nearijevac, neutjerivo i oko 3000 din neutjerive tražbine. Od dionica ima 1 ½ dionicu u Prvoj hrvatskoj štedionici Zagreb, 20 kom dionica Pučke štedionice d.d. Kutina te je Zadrugar Hrvatskog radiše sa 1 udjelom na 100 din br. 2590. Za obavljanje zvanja posjeduje alate u iznosu od 30.000 dinara, namještaja u iznosu od 47.000 dinara. Od dugovanja ima: dug iz jamstva pokojnog oca Alberta Singera 180.000 din i kamate i troškove; 140.000 din knjižaru iz Slavonske Požege Dragutinu Glivetiću, arijevcu (uknjiženo i ovršno); dug za posuđeni novac po nasljeđu 150.000 din u korist Zore Baša iz Krka, pokrštene Židovke (uknjiženo); dug za pivo 12.000 din u korist Zagrebačke dioničke pivovare i tvornice slada u Zagrebu u dug Pučkoj štedionici d.d. u Kutini po sesiji 77.330 din. Izjavu dao u Kutini 29. lipnja 1941.⁷⁰

20. Singer Vjekoslav, obrazac 2.- poduzeća. Naslov poduzeća je Trgovina mješovite robe Albert Singer i sin, vlasnik Vjekoslav Singer iz Kutine. Inokosna tvrtka a bavi se trgovinom mješovite robe. Protokolacija tvrtke obavljena je na temelju obrtnice (dozvole) kotarske oblasti u Kutini br. 7713 od 7. IX. 1934., Sjedište poduzeća je u Kutini na Trgu kralja Tomislava 365. U istoj zgradi gdje i stanuje. Podružnice nemaju. Visina uloženog kapitala je 40.000 dinara, a promet za 1939/40 i prvo tromjesečje 1941 iznosio je 88.000 din. Poduzeće ima mjenbene obaveze prema nearijskim poduzećima i to prema Zagrebačkoj dioničkoj pivovari i tvornici slada u iznosu od 12.000 din. Visina posjeda u vrijednosnim papirima uz

---

70 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

točnu specifikaciju: 1 ½ dionica Prve hrvatske štedionice u Zagrebu i 20 ? dionica Pučke štedionice d.d. Kutina i 1 Zadruga Hrvatskog Radiše sa 100 din ulogom. Vrijednost skladišta kao inventara od 31.12. 1940. i na dan stupanja na snagu ove zakonske odredbe: 65.000 din, a 31. XII. 1940.-80.000 din. Izjavu dao 29. lipnja 1941.

- 21. Reihnitz/Rehnitz/Rechnitz Josip** Živi u Kutini, Crkvena 367. Rođen je 6. V. 1870. u Gölle, Mađarskoj. Zavičajnik u Kutini, a državljanin Mađarske (koja ga više ne priznaje). Zavičajnost je stekao 28. I. 1919., a na područje NDH stigao je 1895. iz Mađarske. Po vjeri je od rođenja mojsijeve. Udovac je, a po zanimanju je krojački obrtnik. Od imetka ima nešto u gotovini u papiru 24.000 din i u kovini 500 din. Suvlasnik je krojačke radnje Rechnitz Josip i Ignaz u Kutini u jednoj polovini. U izjavi je napisao „Stvarno nesaradujem u poduzeću niti raspolazem imovinom istoga jer sam slijep“. Izjavu dao 28. lipnja 1941. u Kutini.⁷¹
- 22. Reihnitz/Rehnitz Josip, obrazac 2.** Vlasnici poduzeća odnosno krojačke radnje su: Josip i Ignac Rehnitz. Tvrtka nije protokolirana. Nalazi se u Kutini u Crkvenoj ulici 367 na istoj adresi gdje se i stanuje. Promet za 1939./1940 iznosio je 360.000 din, a 85.000 din a u prvo tromjesečje 1941. Poduzeće potražuje od raznih mušterija (manje svote) za izdanu krojačku robu (gotovu) utjerivo oko 20.000 din. Izjava dana 28. lipnja 1941. u Kutini, dao Ignatz Rechnitz.⁷²
- 23. Rechnitz Ignac,** živi u Kutini u Crkvenoj 367. Rođen je 21. I. 1902. u Kutini, hrvatski je državljanin i zavičajnik u Kutini. Državljanstvo je stekao 8.V. 1931.; Zavičajnost je dobio 28. I. 1919. Vjera sadašnja i po rođenju je izraelska (mojsijeva). Oženjen je sa Marijom Rechnitz rođ. Sošberger, mojsijeve vjere po rođenju iz Kutine. Ima dvoje djece: Zvonko, rođ. 14. VII. 1928. i Olga 21. X. 1930. Oboje mojsijevci. Po zanimanju je krojački obrtnik. Od nekretnina ima veću u Crkvenoj ulici 367. Približna vrijednost nekretnine je između 200.000-250.000 dinara. U nekretnini stanuje, i tu se nalazi radiona i skladište robe. Nekretninu je naslijedio od pokojne majke 1921., a nekretnina je kupljena 1911., a 1924. nadograđen je prvi kat. Posjeduje nekretninu u Zagrebu, Kućerina 38. Vrijednost te nekretnine je 700.000 dinara. Godišnji prihod bruto te nekretnine je 62.400 dinara, a čisti 38.000 din ukoliko su stanovi kroz cijelu godinu iznajmljeni. Nekretnina je nabavljena 1934. Za 385.000 dinara, a nadogradio joj je II. kat 1937. za 135.000 dinara. Potom u vlasništvu imaju nekretninu u Zagrebu, Ožegovićeva 20, u vrijednosti 450.000 dinara, čiji su prihodi bruto 33.000 dinara, a čisti prihod je 20.000 dinara. Nekretnina je kupljena 1936. za 380.000 dinara. Nekretnine u Zagrebu su u suvlasništvu sa ženom Marijom rođ. Šosberger. Od vrijednosti imaju: 24.000 gotova novaca u papirima i 500 u kovanima. Od plemenitih kovina: zlatna ura i zlatni lanac – 4.000 din; 2 zlatna prstena-1.000 din; 1 ženska zlatna ura-1500 din; 2 zlatne naušnice i zlatan prsten -500 din. Uz to posjeduju 1 zlatne naušnice sa briljantnim kamenom nabavljene 1927. Za 8500 din i 1 zlatni prsten sa briljantnim kamenom za 1.000 din. Od dionica posjeduje 1045 po 50 din u Udružena banka Zagreb i 40 komada dionica Pučke štedionice u Kutini od 100 kruna. Suvlasnik je krojačke radnje Rechnitz Josip i Ignac u Kutini u jednoj polovini, i istovremeno jedini aktivni član poduzeća. Uložne knjižice ima kod: Gradske

71 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

72 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

štedionice Zagreb 152.188 din i kamate od 1938.; Udružna banka Zagreb 40.096 din Udružna banka Zagreb 22.232 din, Pučka štedionica Kutina 24.208; „Kolo“ i „Štednja“ 37.600 din; Poštanska štedionica 30.734 i Građanska štedionica Dunav Kolo i štednja uplaćeno 11.500 din. Osiguranje uplaćeno kod Feniks osiguranja 46.000 din (tri osiguranja, svaki 10.000 din i 2 po 60 din nedjeljno) i uzajamno 2 osiguranja Ignac i Marija uplaćeno 10.800 din. U inozemstvu ima svotu u Tekstilna tvornica Bergman i Drug u Celju u iznosu 16.961 din. Od vrijednosti u poduzeću posjeduje 6 krojačkih (mašina) strojeva u iznosu od 22.000 din; 1 par konja u iznosu od 12.000 din i 1 kola i ormari u iznosu od 5.000 din. Te namještaja u iznosu od 65.000 din. Izjavu dao 28. lipnja 1941. u Kutini.⁷³

- 24. Satler Šimun**, stanuje u Kutini 56; Rođen je 5. XII. 1894. u Janja Lipa u Međurić kod Novske. Hrvatski je državljanin i zavičajnik u Kutini. Državljanstvo je dobio u Kutini 12. IV. 1930. odlukom sreskog načelstva, a zavičajnost ima po rođenju. Po vjeri je od rođenja mojsijevac. Oženjen je sa Terezija rođ. Vojković, hrvatskom državljankom, Židovkom iz Kutine, mojsijeve vjere. Sin Vojko rođen je 19. X. 1920, a kćer Mira 6. VII. 1925, Židovi, mojsijeve vjere iz Kutine. Bavi se proizvodnjom soda vode. Vlasnik je kuće na broju 56 u Kutini u iznosu od 30.000 dinara u derutnom stanju ali je za stanovanje. Nekretnina je kupljena 24. VI. 1922. za 20.000 dinara. Potom zemljišta u Kozjem repu, vinograda i oranice. Vrijednost ovih nekretnina je 30.000 dinara, Prihodi bruto od ovih nekretnina su 10.000 din, a čisti 5.000 din. Nekretnina je kupljena 20. II. 1937. za cijenu od 20.000 din. Ovo zemljište je u suvlasništvu za ženom Terezijom rođ. Vojković. Od vrijednosti ima 1000 din u gotovini. Uz ostalo ima alate za proizvodnju soda vode sa inventarom kupljeno 1922. za 22.000 kruna, a današnja vrijednost 25.000 dinara. Supruga posjeduje 1 sobu pokućstva vrijednosti 2000 dinara te kuhinju s kuhinjskim namještajem vrijednost 1500 dinara, odjeća i posteljina te veš vrijedno 2.000 dinara. Živežne namirnice 500 din. Njegova odjeća i odjeća djece vrijedi oko 500 din. Ima i 2 konja vrijedna 6000 dinara, 2 svinje vrijedne 2000 dinara, 2 konjskih kola 3000 dinara koje ima u suvlasništvu sa suprugom Terezijom. Od proizvodnje soda vode godišnje ima prihod od 25.000 dinara. Izjavu dao 27. lipnja 1941. u Kutini zajedno sa suprugom Terezijom Satler rođ. Vojković.⁷⁴
- 25. Satler Šimun- obrazac 2;** Naziv poduzeća je Šimun Satler, a predmet poslovanja je proizvodnja sode vode. Protokolacija poduzeća je obavljena po Kotarskoj oblasti u Kutini od 18. III. 1922. broj 1829/1922. Poduzeće se nalazi u Kutini. Godine 1922. u poduzeće je uložio 22.000 kruna. Promet 1939/1940. iznosio je 1939, 25.000 din, a 1940. 25.000 dinara, a u I. tromjesečju 1941. 6.250 Din. Od obaveza duguje poduzeću Hanžić i Gorički Zagreb 1.200 din, te Jakobu Herzog iz Subotica 600 din. Vrijednost skladišta i inventara na dan 31. XII. 1940. bila je 20.000 dinara, a na dan stupanja ove zakonske odredbe 25.000 dinara. Izjavu dao 27. lipnja 1941. u Kutini.⁷⁵
- 26. Spiegler Marko**, stanuje u Kutini kbr. 299. Rođen je 4. VII. 1882. u Batina, općina Kutina. Hrvatski je državljanin i zavičajnik u Kutini. Državljanstvo i zavičajnost stekao po rođenju (roditeljima). Vjera je po rođenju mojsijeva. Oženjen je sa Se-

⁷³ HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

⁷⁴ HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

⁷⁵ HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

lina rođ. Ričer/Riter, Židovkom, mojsijevе vjeroispovijesti, hrvatskom državljan-
kom. Po zanimanju je mesarski obrtnik i gostioničar. Vlasnik je prizemne kuće
br.299 u Kutini, upotrebiva sa gostionicom i mesarski obrt i gospodarske zgrade.
U vrijednosti od 200.000 dinara. Kupljena je 1919. za cijenu od 150.000 dina-
ra. Potom zemljišta, livade, dviju oranica i vrt-oranica u Kutini u vrijednosti od
20.000 dinara, koji bruto donosi prihode 4000 dinara, a čiste 1500 din. Kupljeno
je 1921. za cijenu od 15.000 dinara. Posjeduje i nekretninu u Gračenicu kod Popo-
vače u vrijednosti od 10.000 dinara, kupljenu 1932. za 3000 dinara. U Gračenicu
posjeduje dva vinograda, šikaru a u Mikleuški šikaru. Ukupna vrijednost ovih
nekretnina je 50.000 dinara. Bruto prihodi su 20.000 dinara a čisti 10.000 dinara.
Nekretnine su kupljene 1927. za 31.000 dinara. U Mikleuški posjeduje dvije šume
čija je vrijednost 16.000 dinara, kupljene su 1932. za 8.000 dinara. Ovu nekretni-
nu posjeduje u suvlasništvu sa suprugom Selinom. Imao je i oranicu u Sečevini
do 11. III. 1941. koja je prodana Dragutinu Kolaru iz Kutine za svotu od 30.000
dinara i još nije gruntovno provedena. Posjeduje u gotovini 15.000 dinara. Te
40 dionica Pučke štedionice d.d. Kutina od 100 kruna po komadu, 4 ratne štete
nominande 1000 din po komadu. U njegovom vlasništvu je tekući račun Pučke
štedione u Kutini na kojoj je 15.000 din i uložne knjižnice kod Pučke štedione
d.d. 10.200 din i zanatlijska štednja kod Zadruga Kutina 4.600 din. U poduzeću
ima pogone za mesarsko kobasičarski obrt vrijedan 18.000 din, stolovi, stolci i bi-
ljari ukupne vrijednosti 6.000 din. Od namještaja posjeduje jedna soba namještaja
vrijedna 4.000 din, živežne namirnice 1.200din; rubenina, odjela, posteljina vri-
jedno 5500 din, 1 konj, 1 kola, pribor za konja vrijednosti 8.000 dinara, 3 svinje,
7 peradi vrijednosti 4500 dinara, 1 krava 5.000 dinara i blago za mesarski obrt
20.000 dinara. Uz to ima oko 49 hkl vina u vrijednosti od 40.000 dinara i 50 litara
rakije u vrijednosti od 2.000 dinara. Istovremeno duguje Državnoj hipotekarnoj
banci 100.000 dinara, Pučkoj štedionici d.d. Kutina 25.000 dinara i državnom
eraru 5.581 dinara. Izjavu dao sa suprugom 28. lipnja 1941. u Kutini.

27. **Spiegler Marko, obrazac 2**, predmet poslovanja njegova poduzeća je krčmar-
ski. Dozvolu za obavljanje poduzeća dobio je od Kr. Financijskog ravnateljstva u
Bjelovaru od 24. VII. 1921. Adresa poduzeća je u kući Marka Spieglera u Kutini.
Poduzeće nije protokolirano. U poduzeće je uloženi kapital 1921 u iznosu od
50.000 kruna. Promet 1939/1940. Iznosio je 75.000 dinara, a u prvom tromjeseč-
ju 1941.- 19.500 dinara. Duguje sa kamatama Državnoj hipotekarnoj banci Za-
greb 100.000 dinara, Pučkoj štedionici d.d. Kutina 25.000 dinara i državnom eraru
5.581 din. Potražuje od Patak Jefe iz Zvečeva i Ilije iz Mlake (Jasenovac) 7.884, 29
dinara i od Gjura Mačkovića iz Jasenovca 15.000 dinara (neutjerivo). Vrijednost
skladišta na dan 31. XII. 1940. iznosila je 32.000 dinara a na dan stupanja ove
odredbe 40.000 dinara. Izjavu je dao 28. lipnja 1941. u Kutini.
28. **Spiegler Marko, obrazac 2**, Ime poduzeća je: Spiegler Marko, a predmet poslo-
vanja je mesarski obrt. Protokolacija je obavljena 1919. i izdana je po kotarskoj
oblasti u Kutini. Poduzeće ima sjedište u privatnoj kući Marka Spieglera. U podu-
zeće je uloženo 50.000 kruna, Promet 1939/1940 iznosio je oko 180.000 dinara, a
za prvo tromjesečje 1941. 24.000 dinara. Izjavu dao u Kutini 28. Lipnja 1941.
29. **Steiner Olga, rođ. Ledezki**, Stanuje u Kutini Trg kralja Tomislava br. 300. Ro-
đena je 5. prosinca 1901. u Kutini. Hrvatska je državljanica i zavičajnik u Kutini.
Državljanstvo je dobila po roditeljima, prije 187 godina, a zavičajnost po pra-
djedovima. Rođena je u Hrvatskoj, no njezini pradjedovi su doseljeni iz Češke

prije 187 godina. Vjera je mojsijeva. Udovica je pokojnog Vilima Steinera, židova, pripadnika Hrvatske, mojsijeve vjere. Ima sina Borisa Steinera, hrvatske pripadnosti, mojsijeve vjere. Po zanimanju vodi trgovinu mješovite robe na malo kojoj je vlasnik. Posjeduje gotovinu u iznosu od 5260 dinara i u kovini 186 dinara. Od plemenitih kovina 1 zlatni prsten cca 2-3 grama u vrijednosti od 300 dinara, 12 dkg srebrnog novca, 1 srebrni lančić, od srebrnog pribora 4 malih žličica i 1 velika žlica. Od ostalih dragocjenosti posjeduje 1 muški sat sa privjeskom u vrijednosti od 250 dinara. Posjeduje učešće u inokosna tvrtka Olge Steiner, trgovine mješovite robe na malo. Potražuje od Franje Rathajer iz Volodera 920 din; od Jakova Staušića iz Osekova 150 din; od Josip Pasarića iz Kutine 680 din; od Steve Moleka iz Kutine 850 din i od Milutin Jovanovića iz Brinjana 938 din. Od namještaja ima spavaću sobu, blagovaonicu, kuhinja u vrijednosti od 7000 dinara; živežne namirnice za kućnu uporabu, odjeća, obuća i imovina kućanstva vrijedi cca 5500 dinara. Istovremeno duguje: Emanuelu Wachsleru iz Nove Gradiške, židovu 1492 din; F. Šteru, arijevac, 992 din; Sever Komp. iz Ljubljane, arijevac 150 din; Poreskoj upravi u Kutini za porez cca 3500 din i Općinskom poglavarstvu u Kutini 1000 din. Izjavu dala 30. lipnja 1941. u Kutini.

- 30. Steiner Olga, obrazac 2.** Naslov poduzeća je Olga Steiner trgovina mješovite roba na malo. Nije protokolirana. Inokosna tvrtka. Sjedište poduzeća je na Tomislavovom trgu 300 u Kutini. U poduzeće je uložila 50.000 dinara. Promet poduzeća za 1939/40 iznosio je 125.000 dinara, a u prvom tromjesečju 1941. 26.000 dinara. Duguje kao poduzeće F. Šteru, arijevac, 992 din; Sever Komp. iz Ljubljane, arijevac 150 din; Poreskoj upravi u Kutini za porez cca 3500 din i Općinskom poglavarstvu u Kutini 1000 din. Vrijednost skladišta na dan 31. XII. 1940. iznosi 74.000 dinara, a na dan stupanja ove odredbe 65.000 dinara. Izjavu dala 30. VI. 1941. u Kutini.
- 31. Trilnik Mojsije,** živi u Kutini Poštarska ulica 55. Rođen je 16. lipnja 1882. u Gradno (Slovenija). Hrvatski državljanin je i zavičajnik Kutine. Državljanstvo je dobio 11. XII. 1929., a zavičajnost 23. XII. 1928. Na područje NDH došao je 15. ožujka 1926. iz Subotice. Vjera mojsijeva. Oženjen je sa Flora rođ. Hubert, hrvatskom državljanicom, Židovkom, mojsijevka po rođenju i sadnje. Nema djece. Po zanimanju je židovski svećenik i vjeroučitelj. Namješten je kod židovske bogoslovne općine u Kutini u iznosu od 2.100 dinara, mjesečno i stan. Od vrijednosti posjeduje 1.200 dinara u papiru i 350 din u kovanicama. Isto tako od srebra ima dva svijećnjaka, ukupne težine srebra 70 grama. Isto tako ima 1 par naušnica, 1 vitica, 1 ručni sat i 1 džepni sat sve ukupne vrijednosti od 900 dinara. Ima uložnu knjižicu kod Poštanske štedionice sa 50 din. Posjeduje i namještaj u iznosu od 12.000 dinara. Duguje Josipu i Ignacu Rehnic, židovima za odijelo 569 dinara i Olgi Steiner, židovki za živežne namirnice 175 dinara. Iskaz dao 29. lipnja 1941. u Kutini.
- 32. Vaić/Vajić Marko,** stanuje u Kutini 299., rođen je 17. XII. 1907. u Novskoj. Hrvatski je državljanin a zavičajnik grada Zagreba. U NDH je od rođenja. Vjere je mojsijeve i oženjen je sa Hanika rođena Spiegler, hrvatskom državljanicom, Židovkom, mojsijeve vjere rođenom 1921. u Kutini. Djeca: sin Zlatko rođen 1933., hrvatski državljanin, Židov, mojsijeve vjere. Po zanimanju je trgovac, a živi i radi u zajednici Markom Spiegler. Suvlasnik je nekretnine u Zagrebu koja se nalazi u Vlaškoj ulici 121, upotrebljivo za stanove i kavanu. Cijelu nekretninu uživa njegova majka Malvina udovica Vajić iz Zagreba, doživotno, a koja će prijavu podnijeti

u Zagrebu. Posjeduje vrijednosti u novcu 10.000 dinara. Od namještaja posjeduje 2 sobe pokućstva, vrijednosti 8.000 dinara, odjeću, rubeninu i posteljinu za sebe, ženu i dijete vrijednosti 5.000 dinara, 2 konja, 1 kola, konjski pribor vrijednosti 15.000 dinara i jednu kravu u vrijednosti 4000 dinara. Dužan je državnom eraru 8.350 dinara. Izjavu dao 28. lipnja 1941. u Kutini.

- 33. Vojković Etelka**, udovica, stanuje u Kutini 56. Rođena je 15. kolovoza 1868. u Murskoj Suboti. Hrvatska je državljanka, a zavičajnica u Krapini. Državljanstvo je stekla 1890., a zavičajnost od općine Generalski stol 1893. Na područje NDH došla je 1890. iz Murske Subote. Vjere je mojsijeve i udovica je. Suprug joj je bio Vojko Vojković, koji je umro 1910. godine. Uslijed starosti je bez zanimanja. Ništa ne posjeduje izuzev 1 soba pokućstva vrijednosti 1500 dinara, 1 stara šivaća mašina 500 dinara, odjeća i veš uredno 1000 dinara i 2 krave vrijedne 8000 dinara. Izjavu predala 27. lipnja 1941. u Kutini.
- 34. Weiller ing. Adolf**, stanuje u Kutini, Crkvena ul. 16. Rođen je 11. travnja 1895. u Bosanski Novi. Hrvatski je državljanin a zavičajnik u Kutini. Državljanin po rođenju, a zavičajnost u Kutini 22. XII. 1931. Premještanjem iz Jastrebarskog. Od rođenja je u NDH. Po vjeri je mojsijevac i neoženjen je. Po zanimanju je umirovljeni kot. šumar, a umirovljen je 31. V. 1941. Na temelju zakon. odredbe od 22. IV. 1941. Mirovina mu još nije obrađena, te je do davanja ove izjave nije primio. Mirovina će teći na 14 godina službovanja (VI. Položena grupa). Uz to je do izjave obavljao i stručnu šumarsku upravu nad Šume d.d. Moslavina- Popovača uz mjesečni honorar od 1.500 dinara. Posjeduje zemljište u Dubravi k.o. Granešina, up. Općina Sesvete u Granešinskoj ulici b.b. u površini od 75 čv. hv. Na tom zemljištu je izgrađena kuća prizemnica sa svije sobe i nus prostorije. Kuća nije još dovršena, te nema selidbene dozvole. Ne zna njezinu približnu vrijednosti i ne ostvaruje prihode po njoj. Zemljište od 75 č.hv. kupljeno je na otplatu kod parcelacije Dubrave (vlasnik R. Hribar, Zagreb, Ilica 11) u mjesečnim obrocima od 288,75 dinara i uz položenu kaparu u ukupnom iznosu od 17.478,75 dinara. Otplata je vršena od 19. V. 1936. do 8. VII. 1940. Kuća je započeta sa izgradnjom 1939. i do 1940. nije dovršena. Do sada je za nju plaćeno 75.000 dinara u izgradnju. Od gotovine posjeduje 6.000 dinara u papiru. Od namještaja posjeduje ormar, pisaći stol i stolić u vrijednosti od 2.000 dinara. Posjeduje nešto slika koje sam sam izradio, te odjeću i rublje u vrijednosti od cca 8.000 dinara. Duguje 880 dinara trgovcu J. Rechnitzu, židovu iz Kutine za nabavu odijela. Izjavu da 28. lipnja 1941. u Kutini.
- 35. Weiss Slavko**, stanuje u Kutini, Trg Kralja Tomislava 365. Rođen je 30. listopada 1907. u Badljevini. Hrvatski je državljanin i zavičajnik u Badljevini. Stalno živi na području NDH. Vjere je židovske. Oženjen je sa Zlata Weiss rođena Singer, državljanke NDH, židovske vjere. Djeca: sin Albert, dvije godine, Židov, vjera židovska. Po zanimanju bivši djelatni sudski poručnik, otpušten glasom otpusnice zapovjedništva hrvatske vojske 14. travnja 1941. Trenutno bez namještenja, živi kod šogora i radi u gospodarstvu. Posjeduje u gotovini 1050 dinara u papiru i 150 u kovanicama. Te ima namještaj u vrijednosti od 3.500 dinara. Izjavu dao 29. lipnja 1941. u Kutini.
- 36. Weiss Zlata**, rođ. Singer. Stanuje u Kutini, Trg kralja Tomislava 365. Rođena je 22. travnja 1912. u Kutini. Hrvatska je državljanka, a zavičajnik u Badljevini po mužu. Državljanstvo stekla rođenjem, a zavičajnost po udaji 1937. Vjera: židov-

ska. Udana je za Slavka Weissa, židova te ima sina Alberta, dvije godine, židovske vjere. Po zanimanju je domaćica. Posjeduje pašnjak od 1070 čhv u Lonjskom polju i livadu 1202 čhv u Lonjskom polju. Obje nekretnine su u vrijednosti od 16.000 dinara. Prihod s ovih nekretnina je nestalan i vrlo često pod vodom u zamuljen, a kada je dobra godina oko 1200 dinara. Nekretnine su stečene 1923. Kao poklon pokojnog oca Alberta Singera, a to je bio njegov dio povodom diobe zemljišne zajednice u Kutini. Od gotovine posjeduje 500 dinara u papiru. Ima namještaj u vrijednosti od 27.000 dinara. Izjavu dala 29. lipnja 1941. u Kutini.⁷⁶

Iz ove prijave imovine odnosno imetka kutinskih Židova vidi se da je ustaška vlast prvo željela steći uvid u cjelokupni židovski imetak a toj svrsi poslužila je *Zakonska odredba o obaveznoj prijavi imetka Židova i židovskih poduzeća* od 5. lipnja 1941. Time su ustaške vlasti željele spriječiti otuđivanje židovskog imetka trećim osobama. Kutinski Židovi su se odazvali ovoj odredbi i od 26. do 30. lipnja 1941. prijavili svu svoju imovinu. I to ne samo oni nastanjeni u Kutini, već i oni koji su stanovali u Zagrebu, a nekretnine imali u Kutini. Ova prijava nam isto tako predočava koju su sve imovinu morali Židovi prijaviti, uz nekretnine (stambene kuće, zemljišta, gradilišta, oranice, livade, šume, neobrađena zemljišta, šikare, vinograde i dr.), prijavljivali su sve vrste vrijednosti, plemenite kovine, novac, dragocjenosti, mjenice, devize, dionice, učešća u poduzećima, vrijedne aparate, uredsku opremu, motorna vozila, pokućstvo, odjeću (muških i ženskih krznjenih kaputa) koliko imaju stoke i prehrambenih namirnica, pa sve do koliko potražuju od pojedinaca te koliko duguju pojedincima ili institucijama. Ustaške vlasti time su stekle potpuni uvid u svu nepokretnu i pokretnu imovinu Židova u Hrvatskoj, pa i kutinskih i zakonskim odredbama omogućili pljačku bez presedana. Iz onog što su kutinski Židovi prijavljivali govori nam i koliko su bili imućni ili neimućni. Većina se izjasnila Židovima po rasi, dok su po vjeri pisali da su „mojsijevac“, „izraelske vjere“, „mojsijeve vjere“ i „židov“. Samo ih je neko licina navodila da su rimokatoličke (Paula Ausch, Blanka Leddecki, Gabrijela Paspas rođ. Leddecki) odnosno grkokatoličke vjere (Zdenka Marković rođ. Leddecki). Žene su uglavnom bile kućanice, no bilo je i onih koje su posjedovale nekretnine naslijeđene po ostavini ili vodile gostionicu (Paula Eisinger u Banovoj Jaruzi) ili bile vlasnice trgovine mješovite robe na malo (Olga Steiner rođ. Leddecki/Ledezki) Većina nekretnina kupljena je prije Prvoga svjetskoga rata i naslijeđena po roditeljima, no ima i onih koji su dio nekretnina kupili u razdoblju od 1934. do 1937. godine. Manji dio njih imao je nekoliko nekretnina ne samo u Kutini već i u Zagrebu i okolnim selima i mjestima koje su iznajmljivali i od najama živjeli. Dionice su u većini slučajeva imali u Pučkoj štedionici d.d. u Kutini. Od plemenitih kovina u prijavi su uglavnom navodili vjenčane prstene, naušnice, lančiče, medaljone, privjeske za satove i pokoji sat. Samo je u jednoj prijavi naveden zlatni prsten sa briljantnim kamenom te srebrni svijećnjaci. Oni koji su navodili potraživanja od drugih osoba, navodili su uz napomenu da su neutjeriva jer da ih je većina siromašna. Uvidom u popis možemo primijetiti da se među imućnije kutinske Židove ubrajaju Albert Feldbauer, Ignatz Rechnitz, Šimun Salter i Marko Spiegler. Ne znamo točno tko je sve preuzeo imovinu kutinskih Židova i koliko je te imovine nestalo i podržavljeno, jer detaljna istraživanja nisu provedena. Smatra se da je najviše podržavljenih pokretnina dospjelo u privatne džepove. Isto tako, još uvijek nije precizno poznato koliko je kutinskih Židova odvedeno i stradalo

---

76 HR-HDA-1076, kutija 623, spis 26871

u logorima. Prva hapšenja židovskih obitelji iz kutinskog kotara započela u lipnju 1942.⁷⁷ a druga sredinom 1944. kada je na mjesto načelnika postavljen Ivan Vulinac a na mjesto kotarskog predstojnika Vjekoslav Stepinac.⁷⁸ Usporedbom nekoliko izvora i izvješća⁷⁹ možemo ustanoviti da je većina kutinskih Židova koja je prijavila imetak i stradala u ustaškim logorima, a samo manji dio se uspio spasiti. Poslije završetka Drugog svjetskog rata preostala imovina kutinskih Židova, koja nije bila uzeta za vrijeme NDH, bila je nacionalizirana. Iz dokumenata o nacionalizaciji uzete su bile nekretnine Ljudevita Pollaka (nakon 1945. njegovo prezime se kroatiziralo u Polak), jer se on 1954. odselio u Izrael- Kidron, pa se prema tome brisao iz knjige državljana tadašnje FNRJ. Budući da se većina Židova koji su preživjeli rat odselila u Izrael, sva njihova imovina bila je nacionalizirana od strane Narodnog odbora,⁸⁰ nešto nekretnina, kao što su zgrade obitelji Singer, bile su prodane⁸¹ po odluci Izvršnog vijeća Narodne Republike Hrvatske iz 1946. godine, a koja je glasila da *Jevreji vlasnici nekretnina u FNRJ koji su se odselili u državu Izrael, a ukoliko su izgubili državljanstvo FNRJ izgubili su i pravo vlasništva na nepokretnom imanju FNRJ.*⁸² Tako su u Kutini nacionalizirana imovina Ljudevita Polaka iz Kutine, potom Vojka i Štefice Vojković. Iako oni nisu imali nekretnine, majka Vojkova, Franciska Vojković, je 1950. godine otišla u Izrael, pa su i oni potpali pod nacionalizaciju, a ubrzo su se i oni iselili. U Izrael se iselila i Zlata Vajs/Weiss rođ. Singer te su joj kuća i zemlja nacionalizirane.⁸³ Godine 1954. priloženi je popis Židova kutinskog kraja koji su se do 1954. iselili u Izrael, to su: Vojko, Štefica i Franka Vojković, Ljudevit, Erma, Tito i Noemi Polak, te članovi obitelji Weiss, otac Slavko, Zlata rođena Singer i sin Albert.⁸⁴

77 HR-HDA-248, UNS, ustaška nadzorna služba, kutija 1. Dosje br. I-A- II br. 377; 28.VI. 1942. Dnevno izvješće- ovo je redarstvo priredilo „raciju na židove“ u kotaru Kutina i tom prilikom uhitilo ove Židove: Višnja Anhalcen/r; Adela Anhalzen/r, Dragutin Anhalzen/r; Emil Anhalzen/r, Duško Atijas, Ana Atijas; Salamon Atijas; Samuel Atijas; Emanuel Ledeki; Josefina Ledeki, Nathan Politzer; Josip Rechnitz; Blanka Linder; Vjekoslav Singer; Ruža Singer i Milan Spitzer (njih 16) i doveli ih i Zagreb.; Dosje I-A-II br. 377., 1. VII.1942., odlukom UNSA Ureda I na prijedlog ovog redarstva upućeni su na prisilni boravak u sabirne logore (nije navedeno koje, op.a.)

78 HR-HDA-1561, Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SRH, SDS-RSUP-SRH, kut. 28., (013.0.24), Rekonstrukcija ustaškog pokreta i aparata na području kotara Kutine- predstavništva, općinska poglavarstva i žandarmerija; Ustaški logori i tabori.

79 HR-HDA-306; ZKRZ, Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača (1944.-1947), film Z-2964, kutija 35., kotar Kutina; HR-HDA-306; ZKRZ, Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača (1944.-1947), film Z-2964, kutija 35., kotar Kutina, Miletić, A., Koncentracioni logor Jasenovac, knj. 1-3, Beograd-Jasenovac, 1986.-1987. Poimenični popis žrtva koncentracijskog logora Jasenovac 1941.-1945., Jasenovac, 2005.; Jasenovac, žrtve rata prema podacima Statističkog zavoda Jugoslavije, Zürich-Sarajevo, 519-525.; https://yvng.yadvashem.org/index.html?language=en&s_lastName=&s_firstName=&s_place=Kutina&s_dateOfBirth=&s_inTransport= (pristup 10. III.2018.) <https://exyugenealogy.net/podaci-ratnih-zrtva/1941-1948/popis-1964/> (pristup 19.III. 2018.);

80 Državni arhiv u Sisku – NOK (Narodni odbor kotara), kut.2- 5945/1954

81 Državni arhiv u Sisku- NOK, kut.2. 2248/1953.

82 Državni arhiv u Sisku- NOK, kut.2. 17032/1953.

83 Državni arhiv u Sisku-NOK, kut.2. 1618/1954.

84 Državni arhiv u Sisku, NOK, kut.2.-1618/1954;

Na kraju možemo ustanoviti da još uvijek ne znamo što se točno dogodilo sa imovinom kutinskih Židova, onih koji su je prijavili krajem lipnja 1941. u Kutini. Ustaške vlasti su imovinu kutinskih Židova podržavile, a kako je većina Židova s popisa imovine stradala u Holokaustu, novostvorena država Federativna Narodna Republika Jugoslavija ju je nacionalizirala, pa i onima koji su preživjeli i odlučili se iseliti u Izrael. Njima je prvo oduzela državljanstvo, a potom nacionalizirala imovinu. Na kraju se postavlja pitanje, je li Republika Hrvatska prema *Zakonu o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine* vratila dio oduzete židovske imovine ili je to još uvijek u procesu povrata?

Izvori:

1. Hrvatski državni arhiv;
2. HR-HDA-80, Odjel za bogoštovlje i nastavu, (BiNZV) kutija 512/1907., Pravila izraelitske bogoštovne občine u Kutini.
3. HR-HDA-248, UNS, ustaška nadzorna služba, kutija 1. Dosje br. I-A- II br. 377; 28.VI. 1942.
4. HR-HDA-1076, Ured za podržavljeni imetak, Ministarstvo državne riznice, Odjel za novčarstvo, državnu imovinu i dugove, (dalje HR-HDA-1076) kutija 623
5. HR-HDA-1561, Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SRH, SDS-RSUP-SRH, kut. 28., (013.0.24), Rekonstrukcija ustaškog pokreta i aparata na području kotara Kutine- predstavništva, općinska poglavarstva i žandarmerija; Ustaški logori i tabori
6. HR-HDA-306; ZKRZ, Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača (1944.-1947.), film Z-2964, kutija 35., kotar Kutina;
7. Državni arhiv u Sisku;
8. Državni arhiv u Sisku – NOK (Narodni odbor kotara), kut.2/ 1954. i 1955.

Literatura:

1. Boban Ljubo, *Kontroverze iz povijesti Jugoslavije 3*, Zagreb, 1990.
2. Bućin Rajka, „Prilog poznavanju institucija: zakonski okvir rada velikih župa NDH“, *Arhivski vjesnik*, 44, 2001., 209-225.
3. Dobrovšak Ljiljana, „Između hajdučije i Holokausta“, skraćena verzija rada iz *Zbornika Moslavine, Ha-kol-Glasilo Židovske zajednice u Hrvatskoj*, 89, lipanj-srpanj, 2005, Zagreb., 37.-40.
4. Dobrovšak Ljiljana, Brojčano stanje Židova na području Bjelovarsko-krizevačke županije (1857.-1918.), *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, sv. 4., Zagreb-Bjelovar, 2011., 205.-235.
5. Dobrovšak Ljiljana, Židovska zajednica u Moslavini i Kutini, *Ruah Hadaša*, br. 34., ožujak, 2016., 19.-21.
6. Dobrovšak Ljiljana, Židovska zajednica u Moslavini i Kutini, *Zbornik Moslavine*, VII.-VIII., 2004./2005., Kutina, 2005., 112.-141.
7. Feldbauer Božidar, „Zbog čega je srušena kutinska sinagoga“, *Moslavački list*, XXXIV, 22.2.2001., Kutina, 2001., 3.
8. Findak V., Prijedlog: urediti „Templ“, *Moslavački list*, I., 4., (15.2.1967.), Kutina, 1967.,4.
9. Heđbeli Živana, Ponova, *Novi Omanut*, 47.-48., srpanj-listopad, 2001., 5.- 7.
10. Jareb Jere, *Pola stoljeća hrvatske politike 1895. - 1945.*, Zagreb, 1995.
11. Jasenovac, žrtve rata prema podacima Statističkog zavoda Jugoslavije, Zürich-Sarajevo, 519.-525.

12. Jevrejske opštine u Jugoslaviji, *Jevrejski narodni kalendar, 1940-41.*, Beograd-Zagreb, 1941., 186.
13. Karač Zlatko, Bilješke o kutinskoj sinagogi- Uz nove podatke o autorskoj atribuciji i dataciji, *Zbornik Moslavine*, XIII., Muzej Moslavine Kutina, Kutina, 2012., 84.-93.
14. Karač Zlatko, Kutinska sinagoga, *Kutina, povijesno –kulturni pregled s identitetom današnjice*, Matica Hrvatska- Kutina, 2002., 461.-487.
15. Kisić Kolanović Nada, Podržavljenje imovine Židova u NDH, *Časopis za suvremenu povijest*, 30, br.3., Zagreb, 1998., 429.-453.
16. Kovačić Davor, „Uspostava i djelovanje policijskog i sigurnosno-obavještajnog sustava Nezavisne Države Hrvatske od 1941. do 1942. godine“, *Časopis za suvremenu povijest*, vol. 37, br. 1, srpanj 2005., 83-99.
17. Kovačić Davor, *Redarstveno-obavještajni sustav Nezavisne Države Hrvatske od 1941. do 1945.*, Zagreb: HIP, 2009.
18. Lengel-Krizman Narcisa, „Prilog proučavanju terora u tzv. NDH Ženski sabirni logori 1941. – 1942. godine“, *Povijesni prilozi*, 4, Zagreb, 1985., 1-38.
19. Matković Hrvoje, Političko opredjeljivanje stanovništva kutinskog kraja između dva svjetska rata, *Kutina, povijesno-kulturni pregled s identitetom današnjice*, ured. Dragutin Pasarić, Kutina, 2002., 296.-312.
20. Miletić, A., *Koncentracioni logor Jasenovac*, knj. 1-3, Beograd-Jasenovac, 1986.-1987.
21. Mirošević Franko, Narodnooslobodilački pokret u Moslavini 1941.-1945., *Radovi*, vol. 13 (1), Zagreb, 1980., 89.-206.
22. Pasarić Dragutin, Židovi u Moslavini, Zanimljiva priča iz Kutine, *Bilten Jevrejske općine Zagreb*, 13, Zagreb, 1990., 6.
23. *Poimenični popis žrtva koncentracijskog logora Jasenovac 1941.-1945.*, Jasenovac, 2005.
24. Vidmarović Đuro, Moslavačka kajkaviana, *Vijenac*, 393., 26. ožujka 2009.; <http://www.matica.hr/vijenac/393/moslavacka-kajkaviana-3557/> (pristup 20. III.2018)
25. *Zakoni zakonske odredbe i naredbe proglašene od 27. svibnja do 30. lipnja 1941.*, Knjiga II. (svezak 11.-20), uređuje A. Mataić, Zagreb, 1941.
26. Živaković Kerže Zlata, Podržavljenje imovine Židova u Osijeku u NDH, *Časopis za suvremenu povijest*, god. 39., br.1., Zagreb, 2007., 97.-116.; https://yvng.yadvashem.org/index.html?language=en&s_lastName=&s_firstName=&s_place=Kutina&s_dateOfBirth=&s_inTransport= (pristup 10. III. 2018.) <https://xyugenealogy.net/podaci-ratnih-zrtava/1941-1948/popis-1964/> (pristup 19. III. 2018.)

Summary

Jewish Families in Kutina at the Establishment of NDH - Reporting Property

The author writes about the Kutina Jewish families who, from 26 to 30 June 1941, submitted inventory of their property to the Office for Expropriated Property of the market town Kutina for the State Treasury Department. Property was reported by 30 Jewish families from Kutina, five of whom were also company owners. It is still not known for certain what exactly happened to the property of the Kutina Jews, i.e. of those who reported it at the end of June 1941 in Kutina. The Ustasha authorities confiscated the property of the Jews, and as most Jews from the list of property were killed in the Holocaust, the newly-established state, Federal People's Republic of Yugoslavia nationalized their property. The nationalization also included the property of those who survived the Second World War and decided to emigrate to Israel. FPRY first deprived them of citizenship, and then nationalized their property. Finally, the question is: Has the Republic of Croatia under the Act of Compensation for the Expropriated Property returned a part of the seized Jewish property during the Yugoslav Communist rule or is it still in the process of being returned?